Sylua.
Frutetum.
Collis.

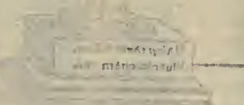

CVM PRIVILEGIO.

PARISIIS
Apud Franciscum Stephanum.
1 5 3 8

❧IL EST PERMIS A FRANCOYS *Eſtienne faire imprimer ces petitz traictez intitulez sylua, Frutetum, Collis. Et deffences de les reimprimer, ou uendre dedēs deux ans prochainement uenant, ſur peine de cōfiſcation deſdictz liures, & amende. Faict le ſeptieſme iour de Iuing Mil. cinqcens.* XXXVIII.

I. I. *De Meſmes.*

C. Stephanus,

ADOLESCENTVLIS BO-
narum literarum studiosis S.

Non possum, etiam occupatissimus, non obtemperare studijs vestris, imò potius cōuicijs: quibus nunc tandem adducor vt aliquid succisiui tēporis suffurer, quod vobis impertiar: ne (quemadmodum dicere soletis) dimidiatus is labor noster exeat, quem alioqui non omnino infœliciter cœptum hactenus iudicastis. Noui vestra ingenia: & quid ijs imprimis arrideat: tātum hoc mihi æque ac vobis grauissimum est, quòd non, quemadmodum vterq; nostrum vehementer cupit, integra res, hac opera perfici possit. Id vero quo minus præstare queam, facit aliud negotium, quod iamdudum mihi est præ manibus: adeo quidem molestum, vt vix tantum otij relinquat, quo libere respirem. Ab eo autem si quando vacare licebit: dabo operā vt omni ex parte satisfiat desiderijs vestris. Itaq; bono animo semper estote: & interea dum à maiori negotio quiescam, syluam accipite, quam vestro seminario & item arbusto subnectetis: vt post arbores domesticas & priuatas, etiam rusticas ac syluestres agnoscatis.

Tenetis animi nostri sententiam, nunc quid hoc libello vobis daturi sumus, paucis accipite. Sylua quid sit primum docebimus,

nostro more, quę'que eius genera, quóque pacto in nostrum vsum reducantur. Inde ad glandium, gallarum & pilularum differentias procurremus, vt postea glādiferas arbores primo, deinde reliquas, quæ passim in omnibus sylvis crescunt, explicemus. Quo in loco (quantum fieri à nobis poterit) insudabimus, vt etiam exoticas & externas arbores ab antiquis cognitas, & quarum multa fit à bonis authoribus mentio, à nobis accipiatis. Postremo verò, frutices & herbas fruticantes in ea sylvæ nostræ parte explicabimus quā frutetum, è re nata, appellare licebit. Cui ob hoc potissimum monticulum siue collem subnectem9, & herbas reliquas omnes, quæ tum in sylvis, tum etiam in montibus (nam raros sine arboribus montes reperias) succrescūt, exponemus: ex authorum approbatiorum sententia. Atque hæc tandem erit nostri instituti dispositio. Quę si vobis tandem placebit, atque etiam digna videbitur quæ aut legi, aut intelligi debeat: satis magnum fructū percepisse videbimur & vestræ humanitatis & nostræ diligentiæ.

Sylua.

Prætermittemus primũ breuitatis ergò, quæ in hac re vulgatiora videbũtur, ac minus hodie recepta, & fortassis indigna, q̃ vt lõgiori sermone recẽseãtur: queadmodũ syluã à silẽdo deduci, ꝙ minime sileat, & huiusmodi pleraq;. Item etiã ea quę ad vocabulorũ interp̃tatiões magis spectant, veluti erunt dictiones à sylua natæ, Syluanus, syluestris, syluaticus, syluosus, & huius generis permulta: quæ omnia ex thesauris, aut cõmẽtarijs linguę latinę diligẽs lector scrutabitur. Tantũ ea explicabimus adolescẽtulorũ nostrorũ causa, quæ ad vocabulorũ (de quibus sermo futurus est) cognitionẽ rariora iudicabimus, & magis necessaria, ac minus omnibus cognita, priusquam ad maiora transeamus.

Itaq; syluam vocabimus, satum arborũ procerarum, tum ad materiã, tum etiam ad apros alendos & sues saginãdos factum, græci ὕλην vocant: quo vocabulo tam ipsam materiam, quàm etiam locum in quo crescit ac cæditur, intelligunt, *forest ou bois de haulte fustaye*.

Syluam cæduam appellauit Varro, quę tum ad vsum domesticum singulis annis, tum etiã ad ædificia quolibet quinquennio cędebatur, & in eos vsus seri atq; excoli solebat, quemadmodum hodie quoq; fit apud nos. Alio loco (inquit) vt seras & colas syluam cęduam: alio vbi aucupêre. Vnde serere, & colere syluam, *plan-*

ter ou semer une terre en bois, & entretenir ung bois.item cædere syluam, *tailler ou coupper ung bois*, recte dicemus & eleganter. Itaque etiam sylua cædua, dicetur vulgo, *ung taillis*.

Sylua glãdaria Catoni libro primo dicta *ung bois a gland ou glanderaye*, nempe quæ (quemadmodũm iam diximus) animalium alendorum gratia seritur, vel ad glandem producendam: nam ea potissimum arboribus glandiferis sata est ad pascua, quę vulgus vocat *la paisson*. hinc mittere porcos ad pascua dicemus: *mettre les pourceaulx a la paisson*. quod pręcipue ad calendas Octobreis fieri apud nos solet: cũ maxime glãdes maturę ex arboribus sua spõte decidunt: id autem est quod vulgus nostrum appellat glandẽ colligere, *cueillir le gland*. nẽpe dũ porci ab Octobri ad Decembrẽ, per syluas, glande saginantur: statuto ob id præmio ijs ad quos syluæ attinent.

Conseminea autem sylua appellabatur, quæ multis arborũ seminib⁹ ac varijs generibus cõsita erat, quã eandẽ barbaricã syluã vocat Columella libro.11. capite.2. *bois semé ou planté de diuerses sortes darbres*.

Quæ porrò sylua vno tantũ seminũ genere serebat, ea quidẽ ab arboris genere quo sata erat nomẽ retinebat. Appellabãt enĩ antiqui vlmariũ, vlmorũ seminariũ. Plini⁹ lib.17. cap.11. *une ormaye*. sic & cupressetũ dixit Cicero prĩo de legibus, *bois plante de cypres*. itẽ etiã querce-

tũ, *une chesnaye*. Varro, primo de re rustica, Si enim ad limitẽ quercetũ habet, nõ posses recte secundum eam syluam serere oleam.

Syluula vero dicetur vel inculta sylua, & in qua paucæ supsunt arbores, vel sylua quę paruum soli aut terreni tractũ cõtinebit. *ung bocquet*. Sunt (inquit Columella) quibus cordi est, vel in syluulis tamaricũ aut sirporum frutetis immorari: *buysson*.

Saltus, latiori quadã significatione syluã cõplectitur, sed quæ intermedia pascua cõtineat, & interdũ etiã casas, in quib⁹ tũ saltuarij quos vulg⁹ vocat, *gardes de bois*, tũ etiã pascuarij habitãt *gardes de bestail*. Vnde Verg. Saltus vacuos dixit, tertio Georgi. & Pyrenęos salt⁹ Cęsar primo belli ciuilis appellauit tractũ ĩ Pyrenęis mõtibus (qui Hispanias ab Italijs diuidunt) syluosum, & in quo plus syluarũ esset q̃ vel camporum vel pascuorum.

Nemus, ex etymo, syluã significat amœnam, vel amœnitatis gratia cõsitã, quæ etiã partĩ ob lectatiõis partĩ pascuorũ causa excolitur, *ἀπὸ τοῦ νέμω*, pasco: *bois de plaisance, ou parc en bois*. Vnde Virg. Didonẽ & Aeneã in nem⁹ oblectationis gratia secessisse finxit lib. 6. Aeneidos.

Quẽadmodũ autẽ amœnitatis gratia nemus cõserebat, ita etiã antiqs lucus religionis ergò cõsit⁹ erat. illic enĩ solebãt sacra noctu facere, in honorẽ Dianæ, vel alicuius demortui luctũ. in lucis etiam demortuorũ tumulos erigere so-

lebãt,q arborũ opaca dẽsitate diutissime seruarentur. Vnde nemini licebat arborum ramos, nedum ipsas arbores,à luco eximere: quapropter opacus erat & admodum obscurus,quòd nõ esset cæduus. Hinc etiam tractum nomen, quòd in luco fas non esset lucare vel collucare arbores:vel quòd in eo nõ æquè luceret atque in alijs syluis. Virg.

Nulli certa domus, lucis habitamus opacis.

Sed iam relicta vocabulorum interpretatione, ad arborũ genera quę in sylua conseri solẽt veniendũ:ac primum de glandiũ generibus, post hæc autem de glandiferis arboribus dicamus.

Glandes.

Glandis vocabulum interdum latius patet (inquit Caius iureconsultus) & sub sua significatione,omnes fructus continet:exemplo græci sermonis, apud quos omnes arborum species ἀκρόδρυα appellantur,cùm alioqui proprie turiones, & summitates arborum significent. Interdum strictius sumitur glandis appellatio, & fructum quercinum tantùm significat,quemadmodum apud nos vulgò, *du gland*. Proprie autem si intelligamus:glandem (quam græci balanum vocant) certe accipiemus pro fructu quem quercus, robur, esculus, fagus,cerrus,ilex,& suber ferunt:hispido calyce per genera plus minúsve cõplectẽte.Quarum omniũ

differentiæ priores, ſumuntur à ſexu, ſitu, & ſapore: aliæ à magnitudine & cutis tenuitate, item etiam figura, quæ alijs rotunda, alijs ouata, alijs acutior eſt: præterea à colore candido vel nigriore: quin & pediculi breuitas proceritáſque differentiã adfert glandibus: de quibus vberius in arborũ deſcriptione tractabimus.

Glandibus arborũ veteres victitaſſe, & opes fuiſſe multarum gentium alta etiã pace fruẽtium, nihil eſt quod longiori ſermone recenſeamus: vnde etiam Palladius de glandium collectione & aſſeruandarum cura meminit, id autem per autumnũ fiebat: quod opus fœmineis & puerilibus operis celebrabatur facile, more baccarum. atque hinc lege duodecim tabularum cautum erat, vt glandem in alienum fundum procidentem liceret colligere. Quinetiam cum annonæ premeret inopia, proditum eſt arefactas glandes ac deinde in farinam molitas, ad panis vſum veniſſe. Certe memini noſtros Gallos campanos pertóſienſes, plurimũ appetere faginas glandes, & ijs ceu delicatiori quodam cibo victitare ſolere: eſt enim omniũ dulciſſima, qua etiam obſeſſos milites, in multos dies duraſſe tradunt hiſtoriæ. Ea apud Hiſpanos ſecũdis menſis apponitur. Alias glandes nonnulli in cinere toſtas edunt. Cæterum glandium calycibus & corticibus (ſi ſic appellare mauis) aut etiam ipſis exſiccatis integris, præſertim immitiorib⁹ (vt cerreis) antiqui (in-

quit Suidas)solebāt igni alimēta præbere. Qua rū qa plurim⁹ vsus erat ī balineis, ideo balneū græci βαλανεῖον appellarūt παρὰ τὸ τὰς βαλάνους ἀνύειν: hoc est, à succēdēdis balanis, vt vel ps p toto accipiat, vel etiā tota glās significet.

Quæ autē ad reliquā glandiū significationē spectāt, id cursim subnectem⁹, Theophrastum lib. 5. cap. 15. glādes à forma, testacea animalcula appellare quæ ī rimis cauernisq; saxorū generātur, augētúrq; incremēto admodū celeri.

Glandes igitur, prædictarum arborū fructus præcipua quadā significatione dicūtur, quanq̄ & fruct⁹ castaneæ arboris, Græcis Iouis glans appelletur: de qua ī seminario dixim⁹. Quin & fructui arboris myricæ similis, in Aethiopia, Thebaide & Arabia nascentis, inquit Dioscorides, græci balani myrepsicæ nomen dederunt, hoc est glandis vnguētariæ, quòd eius putamine institores vnguentarij vti soleant odoris gratia, Plinius myrobalanum appellat.

Cæterū etiā balanos Theophrasto dicitur arbor, à fructu nomē trahēs: grādis, incorrupta, & magna: cōsurgens folio myrti, longiore tantū: caudice carnoso, nō recto, sed cōtorto: fructum ferens magnitudine cappari similē, cuius putamine cōtuso vnguētarij solent vti odoris gratia: alioqui nuclei fructuū sūt īutiles. materies arboris robusta, vsu pręcipue nauali ī Arabia nascēs. Itaq; (īquit doctissim⁹ noster Ruellius) multū à veritate deficere vidētur, qui nucē

odoratã quã vulg⁹ vocat moschatã greci mo schocaryon *noix muguette* hac glãde vnguẽta ria cõprehẽdi putẽt,lõge ꝓfecto differẽtẽ,& ve terib⁹ vt existimo,nõ admodũ cognitã.cũ mul tũ intersit ĩter nucẽ odoratã, & glãdẽ vnguẽta riã,quẽadmodũ ĩ semĩario vberrime docuim⁹.

Myrobalani.

Myrobalanus itaq; quã Plinius vocauit, vel balanus myrepsica, hoc est vnguẽtaria glans, fruct⁹ erit arboris quã quidã adipson,ꝙ sitim sedet,alij palmã Aegyptiã,Theophrastus bala num vocat. Glans est magnitudine & aspectu capparis,aut nuci poti⁹ auellanæ similis.Quã do autẽ multa sunt huius genera, nõ erit inu tile paucis ea recẽsere ex Ruellio. ac primum de antiquorum generibus dicemus.

Myrobalanũ Arabicã,quã etiã Syriacã voca rũt:antiqui bonitate olei,qđ exprimit alijs ꝑpo suerũt.Ea aũt est duplex:mõtosa,viridis,tenuis, ac spissior petrea nigro cortice,nucleo cãdido.

Myrobalanus Thebaica,ab ijsdẽ antiquis exi stimata est,copia olei cæteras antecellere.

Troglodytica myrobalanus omnium apud antiquos vilissima fuit.

Aethiopicam myrobalanum , sunt qui supe rioribus præferant,nascentẽ in agrestibus. Est autem ea glans nigra,nec pinguis,nucleo gra cili,sed liquore,qui exprimitur, odoratiori.

Aegyptia myrobalanus, pinguior, craſſiori cortice rubet, & quamuis in paluſtrib⁹ exiliat, breuior tamen ſicciórq́ eſt.

Antiquitas hoc genere myrobalanorum cõtenta fuit, de quibus ſic inquit Actuarius author græcus. Fructus (ait) ij nobiles plæriſque ad nos ex Aegypto, Syriáq́ deportantur: callo corporis compactili, oſſe intus lignoſo: quorũ nõnullos vocant flauos, alios cepulos, quidam magnos malunt appellare, alios nigros: ij communi omniũ ſermone myrobalani noĩe veniunt: quod nomẽ vulgus noſtrũ inuerſum, ac corruptũ vocat myrabolani *des myrabolans.*

Poſteritas atq́ adeo ætas noſtra myrobalanorum genera ſic diſtinxit.

Myrobalanos luteas vocat, quę ex herbaceo colore, flaueſcunt: ſpiſſæ quidem eæ, ponderoſæ, exili nucleo, cute craſſa.

Myrobalanos alias à colore cæruleo Indas vulgus appellauit, quę ſunt ſolidæ, ſine nucleis, oliuæ forma: eæ autem nigræ à quibuſdam, & à recentiore Græcia Damaſoniæ nominãtur.

Myrobalani quas vulgus cepulas vocat, cæteris ampliores ſunt, grauioréſque, carnoſæ, & ex fuſco ruffeſcentes.

Myrobalani empeliticæ, ſiue emblicæ appellatæ, ſunt cute oſſibus hærente, lapillorũ penè figura, anguſta, colore in cinerem languente.

Myrobalani boletzicæ dictæ, eadem quaſi forma ſpectãtur qua empelitice, nõ adnumerã

tur tamen cum ijs, sed seorsum positæ sunt.

Hæc in studiosorum gratiam breuiter perstrinximus: ne quid eorũ quæ cognitu dignissima erant (quanquam fortassis altiora, q̃ vt adolescentulis nostris proponi debeant) paulo negligentius prætermisisse videremur. Veniamus ad gallas & pilulas.

Gallæ, Pilulæ, AMENTA.

Gallæ quæ à græcis κηκῖδες vocantur, à nostris vulgo *noix de galle* minus cõmunem habent significationem q̃ pilulæ. Sunt enim arborum tãtum glandiferarum: pilulæ etiam aliarum, atq; adeo fruticum: quẽadmodum mox interpretabimur. Itaque omnes arbores quæ glandẽ ferunt, gallam etiã producũt, quã inter fruct⁹ Dioscorides ausus est connumerare.

Est autem galla, pilula, inæquali superficie, leuis, salebrosa, præter legitimum fructum in glandiferis arboribus proueniens: præsertim Martij exitu, vel sole de geminis exeunte: atq; id noctu præsertim, crescitq; vno die, & si occupetur æstu (inquit Theophrastus) protinus arescit, neq; ad iustum modum grandescit, vt nuclei fabæ magnitudinem non excedat: præter resinaceam tamen, quæ & nigra dicitur, de qua mox agemus.

Multiplices sunt gallarum differentiæ, aliæ

enim solidæ sunt, aliæ perforatæ, quædam nigræ, quędã cãdidæ, aliæ maiores, aliæ minores. Harum autẽ vsus est vulgo in omnis generis atramenti confectione, siue id sutorium siue scriptorium siue impressorium fuerit.

Galla solida, quæ & omphacitis Dioscoridi appellatur, parua est, nodosa, pondere valens, nullo foramine peruia.

Galla perforata, leuis est admodum, & plana, hoc est nullis nodis glabra.

Gallas eas quæ fungosæ & flauæ grãdescũt, à rusticis vocari onocicidas prodidit Galenus, quasi asininas, quòd ignauæ sint, & omnium minus efficaces.

Galla quæ candida est, corijs perficiẽdis vtilis: ea est quæ vno die crescit, arescítq; protin⁹ feruenti æstu, nec iustam implet magnitudinem, sed intra fabæ capacitatem subsistit.

Galla nigra, ea est, quæ & resinosa & resinacea dicitur: diutius viret, crescítq; interdum ad mali magnitudinẽ. Ea tingendis corijs aptissima est, flagrat sine oleo, & si cauernulis transluceat, minus bona iudicatur.

PILVLAE, & gallas, & quas græci cachryas vocãt (nõnulli amenta) & interdũ etiã paniculas, cõprehẽdunt. Súntq; peculiaria quędã parturiẽtis arboris indicia, quæ nec fructũ nec florem proprie dixeris. crescũt potissimũ hyeme, vere autẽ dehiscunt in flauescẽtes squamulas, & prodeunte folio caducæ, pereunt: cuiusmo-

di vides in abiete : pilulam enim fert, quæ nucleũ cõtinet,qui hyeme quidẽ crescit,vere aperit:pilula tota cadit,cũ folia cœperũt crescere.

Varij autẽ generis sunt pilulæ in glandiferis arboribus.Sunt enim quædã nucibus haud absimiles,intus habentes flocculos molles,lucernarum luminibus aptos,qui & probè,gallæ nigræ modo florent : græci huiusmodi pilulam pylon vocant.

Est & alia cũ capillo comigera pilula: verno tempore melligenum succum tum gustu tum etiam tactu præbens.

Gignunt & alæ ramorum quercus,pilulas sine pediculo sessiles, parte cõcaua adhærentes, versicolores,quæ prominentes quosdã vmbilicos vel candicantes, vel dispersa nigrarũ macularum varietate notatos pręmonstrent:medijs partibus colore cocci rutilantibus: quibus apertis,putris inanitas cernitur, aliquãdo pumices.

Gignunt etiã è folijs prędictæ arbores(sed rariuscule)conuolutas pilulas quasdã,cõpressas, & oblõgas, foliorũ tergo adhærentes, aquosis int9 bullis cãdicãtes:quę muscas creant:eæ dũ maturescũt,tãdẽ ĩ gallas occallescẽtes durant.

Hæc autem descriptioni glandiferarũ arborum præposuimus,tanq̃ necessaria quæ primũ intelligerentur:cũ alioqui postponi ceu ipsarũ arborũ fructus debuisse quisq̃ iudicauerit. Sed quia inter describendum fieri non potest,quia

hæc vocabula ſemper incidant: idcirco cogni-
tionem glandium, gallarum & pilularum, di-
gnam eſſe duximus quæ arborum glandifera-
rum deſcriptioni præponeretur.

Arbores glandi-
FERAE.

Arbores glandiferas Plinius lib. 16. negat vna voce comprehendi poſſe latino ſermone, quemadmodum græco vocabulo δρῦς, & antiqua voce Saron, à qua Saronianus ſinus: & Saron in Arcadia nemus trans Ladonem fluuium. Sanè græci dryos vocabulo, omne lignũ ſignificant. Vnde gerandryon pro veteri & ambuſta quacunq; arbore, quaſi vetus ramale.

Robor antiquis, recentioribus robur, generale quiddam vocabulum eſt Theodoro Gazæ glandiferarũ arborum. quæ quia grandes eſſe ſolent, & admodum vaſtæ ac proceræ: ideo factum vt latini robur pro fortitudine, tum animi, tum etiam corporis ſumpſerint: vnde robur ætatis Ciceroni dictum, pro conſiſtenti, & firma ac perfecta ætate: & robur accuſationis, pro firmamento & argumento potiori. Item etiam eidẽ robuſtus animus dictus, qui cõſtanter, & infractis animi virib9 quæcũq; pericula perfert: ſic & res robuſta vetuſtate, & malum robuſtum pro inueterato eidem authori dictũ, quarum omnium locutionũ exempla ex the-

ſauro linguæ latinæ tibi deſumes.

Robur igitur (vnde roboreus & roburneus adiectiua) quatuor glandiferarum arborum genera potiſſimum cõplectitur. Nempe quercum, quæ græcis hemeris dicitur: item robur proprie dictam, quàm græci dryon agrian vocant: æſculum, græcis platyphyllon dictam: & cerrum, quam græci ægylopa appellant: de quibus arboribus, neceſſe eſt vt nunc agamus.

QVERCVS, Feſto dicta, quòd id genus arboris graue ſit ac durum, etiam in ingentem euadat amplitudinem: græcis hemeris appellata, quam aliqui placidam interpretantur: alij mydion vocant: Roboris genus eſt, trunco neque erecto, neqꝫ læui, neqꝫ excelſo: ſed caudice in orbem comoſo, contorto ſinuoſóqꝫ: conſurgit multis ramorum alis concaua: materie quidem robuſta, ſed quæ fago ſit infirmior: glande omnium maxima & dulci, vnde Macedones quæ dulcem glandem producat quercum, etymodryon appellarunt, quaſi dicas veriquercum.

De quercus auiditate creſcendi, & quemadmodum etiã in planis naſcatur, & in mari rubro, déque pertinaci eius odio cum olea & iuglãde: & quo pacto p inoculationẽ bona pyra aliquando tulerit, viſáqꝫ ſit fronde perpetua creſcere: multis item alijs huiuſmodi rebus, parũ (mea ſententia) ad rem noſtrã faciẽtibus, tacebimus hoc loco: & ad meliorũ authorum

ſentẽtiã lectores remittemus,breuitatis cauſa.

A quercu deriuata(nam etiam hæc puerorum cauſa dicẽda ſunt)quernus & querneus, vnde querna glans apud Virgilium, *gland de cheſne*, & frons quernea apud Columellam, *rameau de cheſne*: item querceus & quercicus: vt quercea corona quæ ciuibus dabatur qui vicerant in bello,apud Suetonium in Caligula: etiã quercica dicta Seruio: febris quoq; quercera ſiue querquera Gellio,grauis & magna appellata. querculana item porta fuit Romæ iuxta collem quercubus conſitum,quę eadem viminalis dicebatur. Quercula præterea herba dicta,quę & triſſago latinis,& Græcis:chamædrys quaſi humilis quercus,quòd folia gerat quercuum folijs ſimilia, breuiora tamen, *de la germandree*.& his ſimilia quę tu ex dictionarijs requires.

ROBVR Theophraſto drys,&drys agria dicta,quaſi ſylueſtris quercus:licet pro communi omnium glãdiferarum genere ſumatur: ea tamen proprie putatur eſſe quæ dicitur *cheſne*.Itali vocem ferè integram retinuere *rouore*,nam quercum vocant *quercia*. Noſtrum autem vulgus nullum inter quercũ & robur vocabuli diſcrimen facit. Robur paſſim in ſyluis ſpectatur,folio latebrarum anfractibus ſinuoſiſſimo:glande exigua:materie duriſſima.Hęc autem ſola, præter fructum, gallam tum candidam tum nigram gerit.Fert & quædã veluti

mora plerũq; tauri caput imitãtia:sed admodũ raro:fert & hoc quod pilon appellant, superius in pilulis descriptũ. Iam & aliud producit, effigiem colis repræsentans, quod quum fuerit perfectũ,tauri caput etiã imitatur,fructu intus nucleis oliuæ simili.Parit & aliam inutilem pilulam cum capillo, item etiam quasdam alias versicolores,à tergo foliorum hærẽtes,de quibus superius.

Taceo hoc loco de melle,quod Hesichius nõ alijs magis insidere frondibus q̃ roboreis tradidit:item de visco,quod in querneis frõdibus nascitur omnium optimum: vulgus nostrum vocat *guy de chesne*,Ion poëta dryon hyphear, hoc est sudorẽ quercus:sui enim generis planta est fruticosa,sesquipedalis, lenta, semper virens,grauis odoris,buxi folio, baccis exiguis, sine flore,tactu sequax,semper in arborib⁹ nascens,præsertim quercu,robore,ilice,pyro,malóq; syluestribus,& terebyntho,nullis prætereà alijs. Taceo etiã agaricum,quod ipsa quercus quẽadmodũ aliæ glandiferæ arbores promit.Est autem fungus candidus,odoratus,antidotis efficax,in summis arboribus nascens, nocte relucens,de quo tamẽ vberius in abiete. dicerem hic de boletis qui circa quercuũ radices nascuntur probatissimi,nouissima gulæ irritamenta,circa robora autem admodum noxij,sed hæc,vt prolixiora,ita etiam parum à re nostra aliena viderentur. Itaque ad æsculum

veniendum.

AESCVLVS Græcis platyphyllos, quasi quercus latifolia dicta, quòd inter glandiferas arbores folij latitudine præstet, quanq̃ eandem non esse arborẽ ęsculũ & latifoliã videatur Plinius annuere, cũ eodẽ in loco & æsculi & latifolię meminerit. Est autem robore proceritate & glande inferior: galla, visu quidẽ quernæ non dissimili, nisi ꝙ leuior est: foliũ gerit graue, carnosum, procerũ, sinuosum lateribus: autumno reddit fructum, si Virgilio credimus, & quãtũ corpore eminet, tantũ radice in terram descẽdit. Atq; vt in summa dicã, Aescul⁹, glandifera arbos esse creditur, cuius fructu primæ ætatis homines vescerentur, & ab esca nomen traxisse volunt, quòd ante cerealẽ frugem & vsum frumenti, mortalibus hęc arbos victum subministraret. cũ tamen Theophrastus glandem illi amaram tribuat, quemadmodum lignum ædificijs inutilem dicit. ab æsculo æsculetum, dictum, qui locus erat siue sylua æsculis consita, cuius conserendi & excolendi rationem videto apud veteres agriculturæ scriptores.

CERRVS, Græcis ægilops, roboris species est, populo similis, excelsissima, & incultis locis amica, caudice recto, excelso, læui, per longitudinem robustissimo: Materia alioqui improba, nec nisi ærariorum officinis carbone dotata. glans illi tristis, horrida, echinato caly-

ce,castaneæ modo.Itaque à nullo prȩterquam à sue manditur,nec nisi aliarum inopia:sola è glandiferis arboribus fert panos arentes, muscoso villo,cauos,non è cortice modo, verum è ramis dependentes,cubitali magnitudine;odoratos:sphagnō siue sphachnon & sphascon appellant Aeoles:item etiam bryon:nostri penem: Syri vuam dæmonū. Theophrastus macedonicam cerrū asprida nominat:vulgus nostrum appellat *du hestre* quasi herrum,c,litera in aspirationem mutata.abdicatur quoqȝ apud nos ædificiorum fabricis:vt quæ flexu & fractu infœlix habeatur.

HALIPHLOEOS hoc est falsicortex siue euthyphlœos recticortex, dicta est arbor glandiferarum pessima:cortice & caudice crassissimo, & plærunqȝ cauato fungosóqȝ. Sola cordé caret,nec alia putrescit in eo genere, etiam dum viuit. Quin & fulmine frequenter icitur, quamuis altitudine non excellat:ideo nunquā in sacrificijs veniebat apud Aeoles. Eadē ferè semper sterilis,& cum glandem tulerit, amara est,quam præter sues nullum attingit animal,ac ne eæ quidem, cum aliud pabulū nanciscuntur.Materies eius ædificijs inutilis, atqȝ etiam carboni, breui enim putrescit (inquit Theophrastus) & concaua inanísque redditur.Plura ex Ruellij vigilijs.Eam arborem memini me vidisse plurimā in via Flaminia circa Vrbem.vt nulla arbor frequentior sit,in ea

parte. videbis autem putridas plerunque huiusmodi arbores, excauatas, tactas de cælo. nullo præterea vsui præterquam ad muliebres soleas, suberis vice.

FAGVS Græcis φηγὸς dicta, ἀπὸ τοῦ φαγεῖν. quòd fagi glans edendo sit, vnde prisci homines glandibus præcipue faginis victitabāt, vulgo *fau ou fauteau*: sed & græca dictio etiam Hippocrati fructum siue glādem faginam significat, quam vulgus nostrū vocat *faine*. Inter glandiferas arbores (vt prius diximus) annumeratur fagus, tametsi fruct⁹ eius nihil habeat glandi simile: est enim nucleis haud absimilis, triangula cute inclusus, vt parte postrema vtrinq; lapidescat in duritiem. Cuius glandis mollitiem & delicatum vsum superius iam descripsimus. Cæterū arbor ipsa, assurgit caudice crasso, & in orbem comoso, neq; ita procero: materie scabra, firmissima, molli, putrefactioni obnoxia. folio tenui & leuissimo, populo simili, celerrime flauescēte: & in cuius media plurimum parte, paruula gignitur bacca viridis, fastigio aculeato. Hæc ex descriptione Ruellij.

Cæterum fagi cortex in magno vsu apud veteres fuit. eò enim vasa vindemiatoria, & corbes messoriæ fiebant. necnon gutti, & vasa quibus in sacris prolibabant fagino cortice religionis ergò fieri solebāt: vnde Curius ille iurauit ex præda se nihil attigisse, præter

guttum faginum quo litaret. Hinc etiam pastor ille Virgilian⁹ in bucolicis, duo fagina pocula proponit arte Alcimedontis artificis ingeniosissime fabricata, & cælata.

Est alterius generis à superiore fagus, etiam fructum ferens: quam Græci oxyan (inquit Barbarus:) Lydi, myson vocant: Olympo eorum monte copiosam. Vnde Mysij populi dicti, vt Strabo inquit & Eustathius. Fructus ei⁹, glandis effigie, leuis: includitur cauliculo echynato quidem, sed blando, nec hispido, vt in castanea: cui tamen similis est dulcedine & succo.

Nascitur & fagus altera in montibus, candida materie, quæ ad multa perutilis est: nẽpe ad carpenta, lectos, subsellia, mensas. eam esse puto qua nos hodie in operibus architectonicis vtimur.

Syluestrem fagum nostri (inquit Barbarus) scissimam appellant, quæ glandifera non est, similísque potius abieti. Nunquam vt Macedones arbitrantur, floret: sed erecta, læuis & enodis est: ligno colorato, robusto, neruoso: folio crasso, bifido, longiore quàm pyrus, in extremitate aculeato: radicibus nec multis, nec altis. Ea fagus in laminas est sectilis, vnde ad carinas nauium ab antiquis commendabatur, vt author est Theophrastus, item ad plaustrorum testudinem, vectabulorúmque vilem fabricam.

Campeſtris fagus,nigra eſt materie,quapropter minus petita : Fructum habet montanæ ſimilę.durat in aquis incorrupta , madefactáque firmior redditur. Vtraq; humidiſſima eſt: quamobrem ait Barbarus , lectulos qui ex ijs fiunt incuruari,cedentes ponderi.

ILEX, Græcis πρῖνος: vnde πρίνινος latinis iliceus, vel ilignus , vt iliceæ trabes Statio ſexto Thebaidos:& ilignea frons quam Columella libro vndecimo bubus prębendam cenſet.Vulgus noſtrum ilicem vocat *du houx ou houſſon*:vnde etiam ilicetum *une houſſaye*.

Surgentem focus excipit ſuperba
Vicini ſtrue cultus iliceti (inquit Martialis)

Glandifera arbor eſt,roboris magnitudine & folio , verum paulo minori , & pungentibus aculeis vtrinq; armato, cortice ac caudice leuiori:materia compacta ac robuſta:glandoſo fructu,ſed puſillo: radice multiplici, in altum acta.Fert præter glandem, granum quoddam puniceum,omnibus notum . item etiã viſcum in ramis,vt reliquæ arbores glandiferę.perpetua fronde viret, & in iuſtam arborem proſilit,cum ſibi commodam nacta eſt humũ.Hac plæraq; ſyluæ Galliarum ſcatent, ſed in multis locis tam pumila arbos, támque creſcendi pigra , vt inter frutices potius ſit referenda, quibus ſæpes viuæ in pagis paſſim conſtruũtur , baccis ſanguineis per autumnum rubet. Glandifera autem ilex Gallis certe rarior eſt,

quàm vt ſæpe conſpiciatur. Satam tamen in hortis ſuis Ruellius glande creuiſſe ſcribit, cingente robuſteam frondem ſpinarum vallo. Eam exiſtimat ilicem aquifoliam appellãdam potius, quàm aliam herbam, quam Theophraſtus cratægon, vel cratægona appellat, cui tamen hoc nomen aquifolij dedit Plinius, fortaſſis de ilice aquifolia intelligẽs, cum neget ſucci quicquam habere aquifolij baccas.

Dores Ariam ſiue agriam arborem Theophraſto dictam pro ilice aquifolia vſurparunt, quos ſequutus eſt Gaza in Theophraſti verſione. Eã Arabes phellodryn nũcupãt quaſi ſuberiquercum: arbor eſt inter robur & ilicem mediæ naturæ: vt ilicem fœminam quidam affirment dici debere, Dores agreſtẽ ilicem: cuius materia (vbi deficit ilex) vtuntur in carpentarijs præcipue fabricis. Sed de Aria & Cratægo poſtea dicemus ſuo loco.

Eſt & alia ilex ſuperiore minor, quæ coccifera appellatur, Narbonenſi prouinciȩ frequens, vbi nũc appellatur à ruſticis *uermillon*, ab alijs Gallis *eſcarlate*. Frutex eſt paruus: ramis exilibus, & aculeato folio: rubens lenticulæ forma: granum fert cuius ſucco pretioſo tingũtur lanæ, & purpureæ fiunt: aſpectu coloris gratiſſimo, in roſis micante, imperatorijs paludamentis dicato: eundem fruticem Iones & Græcia tota coccum nominant. quo vocabulo etiam granum intelligunt, quod Mauritani, *quermes*

ſiue *alkermes* vocant,vnde quermeſinus color qui quiſquilio rutilat,*cramoyſy.*

De loto arbore hoc loco dicerem⁹ ꝑpter fo liorum cum ilice ſimilitudinē: niſi priuata po‐ tius eſſet,quàm ſylueſtris:adeóque hodie in no ſtratibus hortis frequētior quàm in ſyluis:vul‐ go vocant *alyſier*.præterea fructum fert, cera‐ ſum referentem, *des alyſes*: vnde commodius viſum eſt nobis eam arborem poſt ceraſiorum ordinem in ſeminario deſcribere,quàm hoc lo co.Lotus autē herba tam ægyptia ꝗ ſylueſtris, etiā quæ noſtrâs dicitur:inter herbas pratēſes ſuo ordine deſcribetur,nempe poſt trifolium.

SVBER latinis,græcis phellos, vulgo *liege*, inter glādiferas arbores cōnumeratur. Arbor eſt caudicoſa,partímq; ramigera:admodū pro‐ cera:auctúq; īſignis:ligno robuſto,cortice vni‐ cè craſſo,ſolito diſrūpi:fraxini folio, ſed oblon giore,perpetuo virēti:fructu glandoſo, aquifo‐ liæ glandi ꝑpe ſimili.Vnde ſuberi,& ilici fœmi næ à quibuſdā vocatæ (quā ſupius phellodryn nominauimus & nōnulli nigrā ilicē appellant) eandē tribuit deſcriptionē Plinius. Alio tamen loco Suber,minimā eſſe arborē cōtendit, peſſi‐ ma glande,rara,cortice tantum in fructu præ craſſo ac renaſcente,atque etiam in denos pe‐ des vndiq; explanato.Cuius vſus eſt in ancho‐ ralibus nauium,piſcantiúmque tragulis, & ca‐ dorum obturamentis : præterea in fœminarū calciatu:quāobrē gręci, mulieres,non infacete

cortices arborum nominarunt.

Suber in Italia aut Gallia non visitur. Audio tamen hodie in Hispania reperiri humilẽ, folio ilicis, aculeato, tristi glande, cortice percrasso, & multis inanitatibus fistuloso. Cortex ad nos plurimus defertur, muniẽdis aduersus frigoris iniuriam hyeme calciamẽtis. Ac de glãdiferis arboribus satis: nũc ad nostratiũ syluarũ arbores, deinde vero ad externas deueniemus.

Arbores conife-

RAE, ET RESINACEAE.

Ne quid cõfundamus: vtq; ordinẽ aliquẽ obseruare videamur, cõgeneres arbores vnà sepo nemus ab alijs. Itaq; post glãdiferas, de coniferis dicendum, quæ omnes etiam resinaceæ vocabuntur, quòd resinam ferãt, nam etiam picẽ inter resinarum genera ponemus.

Coniferæ arbores, gręcis *κωνοφόροι* dictæ, à fructibus, quos ferè similes gerũt, nẽpe turbinatos, quæ est coni figura. *κῶνος* igitur, inuersum turbinem proprie significat græcis: à qua figura proprio vocabulo nuces pineę primum appellatę, atque adeo ipsa pinus: deinde vero à similitudine, alij etiã resinacearũ arborũ fruct⁹. vnde coniferas cyparissos dixit Ouidi⁹. Sed & nuces pineæ græcis strobili appellatæ, & coccali inqt Galen⁹ lib. 7. simpliciũ, *põmes de pins.*

Resinaceæ arbores dictæ, resinam ferentes ac destillantes: quæ resina varie colligitur:siue combusta teda, vt in pinu (atq; hæc demũ pix dicitur: vnde nihil aliud est pix q̃ fluxus combustæ in teda sua resinæ) siue ligno prægustato,vt in abiete & picea:siue radicibus,ramis & caudice vulneratis, vt in Terebintho.

Resinam autẽ græci ῥητίνου καὶ πιτυίνην vocant *poix resine*. Quam autẽ resinam Columella corticatam appellat,hoc est,quæ vnà cũ ipso cortice legitur ac decerpitur,græci ξυλώδην hoc est lignosam vocãt:Dioscorides Tyrrheniam,siue gallicam. Nam etiam à nationibus cognomen accepit,vt Cypriam & Syriacã quæ colore mellis attici erant plurimum laudauerint antiqui.item etiã Colophoniam,quæ præter cæteras fulua fuit.

Quinetiam ab arboribus dicta resina,vt larigna,abietina, terebinthina,&c.à larice,abiete, terebintho.Atqui ex ijsdem arboribus colligebatur duplex resina,alia quidẽ sicca , alia liquida,quemadmodum fusius ex antiquis authoribus habebis.

Resina cocta , prima tantum coctione pix appellatur, græcis πίσσα , vulgo *poix*. Vnde zopissam aliqui vocant (inquit Dioscorides) derasam nauib⁹ resinam cũ cera, vulgo à nostris nautis *bray*.Bis autem cocta resina , græcis παλίμπισσα dicitur: quasi bis pix,vel pix duplex,*double poix,ou poix noire*.quæ autem in

resinæ coctione primū fluit pix, ea liquida vocatur *poix de bourgoigne*: quæ postea remanet, appellatur sicca, *poix secche*. cremata autē pice vel in clybano vel alio loco occluso, quod sursum ascendit, & concrescit ex fumo, fuligo picis appellatur: qua atramenti impressorij confectores præcipue vtūtur, *fumee de poix*. pissasphalton autem græci vocant quod nos picis bitumen: quo præcipue picantur naues, & dolia, *poix grasse*. dicitur etiā pisseleon, oleum picinum, quod fit separato aquoso liquore qui supernatat pici, sicut serum lacti. Sed de resina hacten⁹. Nūc ad nostrates arbores resinaceas.

NOSTRATES RESINACEAE ET coniferæ.

Quæ mastichem resinam & picem ferunt arbores, tātam inter se destillādi similitudinem, adeóq; multam in natalibus earúmq; appellationibus misturam habent, vt nihil incertius prima frōte videatur in ijs authoribus qui eas descripserūt. Fruemur tamen in hac parte, doctiorū opera: & quod breuiter ac succincte de ijs perstringi poterit, paucis docebimus, ab abiete incipientes.

ABIES, arbor conifera & resinacea, græcis Elate dicta, gallis Sapin⁹ & Auetum, *du sapin*. Vnde pars eius inferior quæ enodis, eiecto torulo, ad intestina opera comparatur, Vitruuio sapinea appellata est: superior autem quæ nodosa duriórq; est, fusterna eidē authori dicta.

Sed & elate vocabulum, Dioscoridi, palmarum adhuc florentium fructus inuolucrum est: quo vtuntur pigmentarij institores ad domandum oleum: spissamenti loco. Galeno autem quod elate vocatur, tenerum est palmæ germen. Nã neq; Dioscorides neq; Galenus, vnquam in arborum censu, abietis meminerunt. Hinc factũ est, vt Plinius in duodecimi voluminis calce, abietem cum ea palma confuderit, quæ medicinæ confert germina, folia & corticem. Ait enim quandam esse abietem ad vnguenta pertinentem, quam Elatem vocãt, alij palmam, alij spaten. Sed certe nulla pars abietis (quod adhuc inuenerim) vnguentis nedum medicaminibus addicta cognoscitur. Itaque videto quàm non sit tutum Plinio in omnibus fidem adhibere, qui & vires & nomina, atq; interim descriptiones tum herbarum, tum etiam arborum ita confundat.

Abietis descriptionem ex Ruellio petito. & quas pilulas, quósq; fructus proferat, quóq; in loco crescere gaudeat, & quemadmodum semine tantum nascatur, quod est omnium coniferarum proprium, floreátq; croci colore circa solstitium. Videbis apud eundem duo esse abietis genera: marem & fœminam: quæ materie inter se differant: nam fœminæ materia est mollior, candidior, operibúsque facilior: in totum prolixior caudex: mari autem versicolor, latior, durior. Ea est arbor qua ĩ Gallia Lugdu-

nensi & superiori Germania, nõ solum in ædificijs, sed etiam in domestica supellectile lignea vtuntur.

Abietis trũco, ad radicem vel interdum altius, vbi arbor & lignum carie tentatur, fungus vel adnatum quoddam grãdiori fungo simile nascitur, cui nomen agarico datum est, *de lagaric*. Id autem in Delphinatu frequenter reperitur. quicquid existiment nonnulli radicem esse cuiusdã stirpis. eo nostri medici hodie passim vtũtur in purgatorijs pharmacis. est autẽ duorum generum. mas, grauior, densior, rotũdior, minus albicans. fœmina candidior dum frangitur, ac leuior: ostendítque in ipsa fractione, strias quasdã, vestigijs dentium in caseo à muribus relictorum similes. præstantior est mare, quapropter medicis magis est ĩ vsu. Crescit eti amnũ agaricus in aquifolia arbore, & multis alijs glandiferis.

PINVS græcis (vt diximus) πίτυς dicta, latinũ quoq; in Gallia nomen retinet, *vng pin*, à pinnato foliorum cacumine. Arbor est vulgo nota. Folium gerit, capillamenti modo prętenue, longũmq;, & mucrone aculeatum: breui seta villosum, pectinum modo dissectum, promissámq; materiam habet, candidam, & abieti similem. Non nisi à vertice ramosa est. nuces fert siue conos lignosos, frequenti nucamento in turbinatam effigiem compactiles: in quibus nuclei singulis cameratis toris includun-

tur.Fert pinus minimum resinæ, interdum ex nucibus ipsis. Vstis radicibus nõ repullulat, in quo maxime à picea differt. Materies pręcipua trabibus & plurimis vitæ operibus : expetitur quoq; nauigijs.

Duplex pinus:quemadmodum & abies,nempe mas , & fœmina. Mas sterilis,breuior, folio duriore.lignum habet retorridum,pręcinctum medulla,durum,& ad fabrorum opera contortum. Fœmina,procera est,folijs pingitur mollibus,& simplicibus nec rigẽtibus, minus est tedacea, læuigatior ac probior cursu meatuum: gerit quam græci vocãt ægida, mellei coloris, pictorum tabellis immortalem, nullísque fissilem rimis.

Duo alia genera in Troade quidam faciũt: Montanam pinum,siue Idæam vocantes, quæ recta & celsa est,crassa materie,nucibus oblõgis,viridibus,sero dehiscentibus, pice copiosa. Maritimam,folio tenuiore,infirmioréq;:cortice læuiore,& corijs vtiliore:nuce rotunda , & quę breui aperiatur:valida & robusta materie.

PINASTER nihil aliud est quàm pin⁹ syluestris:mira altitudine cõsurgit, & à medio ramosa est, sicut pinus à vertice: copiosiorẽ hæc radicẽ fundit in summo. Nascitur tum in mõtibus,tum etiam in planis. Itaq; quæ prius descripta est, pinus vrbana dicetur. Hæc autem syluestris.

Nuclei pinei,græce strobili dicuntur, vt iam

explicauimus. quanquam & strobilos, tripudij genus sit apud Iulium Pollucem. Galenus etiã coccalos vocat. Sunt etiam qui coccalos pro cocco gnidio accipiant. Nucem sapineam vocauit Columella, alij nucẽ pineam: vulgus nostrum pomum, siue malum pineum appellat: *pomme de pin*. Sunt autem eius quaterna genera, quæ tu longiori sermone descripta in Barbari commentarijs videbis.

PICEA, quam græci πίτυν, & poetæ blotrẽ vocant (vt quidam rentur) arbor est pino congener, & huic ferè similis, folio breui, setę proximo, crassiore tamen, duróq;, vt cupressus, immortali virore &c. In summa laricẽ quã postea describemus proxime imitatur, & pinũ. Tãtum hoc à pinu differt, quòd pinguior ac tenuior folio est, minus alta, minúsq; recta. Fert præterea conum minorem, & magis algẽtem: nucleos quoq; resina perfusos gerit, vstis etiam radicibus repullulat, quod pino non accidit. Frequens est in alpibus, funditque resinam plurimam, candida gemma interueniente, quæ thuri vsq; adeo similis est, vt pro eo sępe fallat: gratissimum enim odorem habet. Huius speciem Theophrastus phthiropœon vocat, hoc est pediferam, tineosámq;, quia totis paniculis nõ prima tantum in parte, vt abietes, nucleos & minores & nigros habeat.

PICEASTER quemadmodum & pinaster, picea syluestris est, quæ in Hispania visitur, ex

qua resinam, vnde pix coquatur colligunt.

Fructum piceę Dioscorides à græcis pityida vocari tradit, itémq; pini: sed improprie inquit Galenus. Plinius pinastri nuces ita quoq; nominat. Hippocrates pityida resinam è pinu siue picea potius intelligit q̃ fructum.

TEDA proprie dicta, picearum generis arbor, in Illyria, græcis das siue dadion appellata. redundantior est humore, quàm reliquæ, aut pinus, aut etiam larices: parcior tamen, liquidiórque, quàm picea, flammis & lumini sacrorum grata : vnde nos improprie tedas appellamus, tum piceæ satiuæ partes imas, tum alia quoque ligna, quæ flamma olei vel picis illitu concepta, faculæ modo luceant.

CVPRESSVS, inter nostrates arbores coniferas & resinaceas iure cõnumerabitur, hác enim pleriq; Galliarum tractus habent. græcis κυπάρισσος dicitur, ἀπὸ κύειν παρίσους τοὺς ἀκρέμονας, hoc est à partu ramulorum parium (vt inquit Didymus) quòd ex æquo & ramos & fructus creet. Dictas etiam Cupressos χάριτας idem prodidit, quòd nobis essent oblectamento : vel q; Charites Eteoclis filiæ, dū tripudio dearum subsilirent, in puteum ciciderint, quas deinde Tellus in arbores frondosas puellis similes, ad oblectamētum, & rei memoriam conuerterit. Diti sacra arbor, funeribus indicādis olim ante domos poni solita: ob hoc ei negotio dicata, q; semel cæsa nunq̃ regermi-

net,præſertim à radice. Eſt admodũ procera, caudice oblongo ac tereti,folio pini,ſed carno ſiore,amaro,neq; ita pũgenti,frõde indecidua, odore vehementi.cætera ex Ruellio.

Cupreſſi duo genera: fœmina,quæ diu ſterilis eſt,meta in faſtigium conuoluta, neq; repudiata, diſtinguendis pinorum ordinibus facilẽ ſe tonſili culturæ præbẽs: hiſtoriales picturas tenui folio, breuíque & virente ſuperueſtiens. Cõtrà mas,ſpargit extra ſe ramos, deputatúrque, & accipit vitem. Vterq; ſexus in perticas aſſeréſq; admittitur, amputatione ramorum, qui tertiodecimo anno,ſingulis denarijs venеunt, apud Venetos.

Tarentinam cupreſſum Cato præcipue laudat,quoniã (vt Plinius arbitratur) è Creta venerit Tarentum. nam in Creta quocunq; loco quis mouerit ſolum,niſi ferатur alia,hæc ſponte gignitur.Nonnulli tamen Creticam cupreſſum nominãt,alterũ herbæ Sabinę genus quã græci βράθυν appellant, nos vulgo *ſauinier*,q; ea ſit cupreſſi folio.de qua in Hortulo noſtro. Cæterum Mileſia cupreſſus omnium laudatiſſima fuit antiquis.

Fructum cupreſſi galbulos,& nuces cupreſſi rectè vocaueris, *noix de cipres*. Nam galbæ (vt ait Suetonius libro ſeptimo) animalia ſunt exilia quæ in æſculis arboribus naſcuntur: vnde primus Galba Romæ appellatus. Reſina è cupreſſu etiam manat, qua ſi quid vnxeris, à

carie ppetuo vindicatur. Est enim sapore acerrima, quapropter tineas & vermiculos, teredinésque facile enecat.

Est & coactæ breuitatis frutex, quem chamæ cyparisson quasi pumilam cupressum vocant, hortis familiaris. hinc ab odore formáque foliorum eiusdem nomenclaturæ arboris, vulgo nominamus *du cypres*, quòd quasi sit cupressi abortus: folio incano & perenni. Sunt qui abrotonum fœminam esse putẽt, de qua in hortulo plura.

IVNIPERVS, etsi conifera non sit, tamen quia resinam thuri similem & bene olentem fundit, inter arbores resinaceas à nobis connumerabitur.

Iuniperum itaq; arceuthon græci vocarunt, nostri *genefure*. Arbor est duorũ generum. Nẽpe maior & minor: cortice membraneo, & qui sponte rũpatur: materie fulua, odorata: ex qua manat liquor, thuris odorẽ ac colorem æmulans: Coma viret perpetua, spináque potius q̃ folio, vestitur: sed herbacea est sine flore, cæruleis baccis. In summa, cedro penè similis, tum effigie tum natura.

Duo apud nos inueniuntur genera iuniperi mõtibus vernacula: Vnum pumilum, humile, sessilib⁹ in terra ramulis: alis parũ se ab humo attollentibus: quibus spina pro folio est: radicibus summo cespite fusis: baccis primum virentibus, deinde per maturitatẽ nigris. Alterũ alti

us adoleſcit,caudice ꝓcero,cortice fragili,nec difficulter fathiſcente:ligno fuluo,odorato,ramis latiorib⁹, aculeorũ aceruo ſtipatis: baccis priori conſimilibus. Cætera ex Ruellio.

Humor in iunipero ad lachrymæ modum concreſcit, qui crematus nidorem odore thuri non cedentem expirat. Sunt è recentioribus grȩcis qui tradãt æſtiuis tẽporib⁹ arborẽ (quã iuniperum appellant) lachrymam ſudare,quæ coloris officio durata, coeat in gummi. Hæc peculiari regionis vocabulo, *uernix* dicitur. Nunc ad externas arbores coniferas & reſinaceas.

EXTERNAE RESINACEAE ET CONIFERAE.

LARIX (ſiue vt alij) larex,nomine pityos, hoc eſt piceæ, comprehẽditur à Theophraſto. Arbor enim eſt magna,piceæ ſimilis,craſſior, læuioriq́ꝫ cortice,folio villoſo,pingui & denſo, mollíque flexu,materie præſtãti,rubente,odore acri. Vitruuio arbor eſt folijs ſimilibus pini, cuius materies prolixa,tractabilis ad inteſtinũ opus,non minus quàm ſapinea. Habet reſinã liquidam,mellis Attici colore:quæ larigna reſina dicitur. Nota eſt arbor (inquit idẽ author) municipibus qui ſunt circa ripã Padi,& Adriatici maris litora. Nunquam eroditur à tineis, aut vermibus,& propter ſui amaritudinem ab omni carie vindex eſt. Quin & (quod fortaſſis mirum videbitur) flammam ex igni nõ conci-

pit:nec ipsius arboris materia per se ardere potest : nisi (vt saxum in fornace ad calcem coquendam) alijs lignis vratur: nec tamen tunc flammam recipit,nec carbonem remittit : sed longo spatio tarde comburitur : quod ex Cæsaris victoria patet, quam habuit circa Alpes dũ castellum cui Larigno nomẽ erat (propter laricũ in ea vicinia frequẽtiam) obsideret:nullis enim tacibus neque fasciculis virgeis inflãmatis,potuit incendere pyram ligneã quæ ante castelli portam larignis trabibus erat constructa ad repellendos milites.

LENTISCVS à græcis σχῖνος vocata:arbor est roboris magnitudine,sorbi folio: Dioscoridi glycyrizæ simili: terebinthi odore: acinis punicę syluestris, rubẽtibus, & vbi maturuerint nigris,tantisper dum coquuntur rufis. Atque hæc dicitur lentiscus Chia, (hoc est in Chio insula nascens) cuius arboris resinam quidam(vt inquit Dioscorides)mastichem nominãt.hęc autem gummi modo nascitur,nigra & candida:sed probatissima mastiche,Chia candida.quanquam mastichem Theophrastus dixerit etiam spinã ischinam ferre,& item aliam spinã in India & Arabia quam lamam vocant.Cæterum lentisci baccas schinides vocauit Hippocrates.

Aliam à Chia lentiscum se meminisse testatur Plinius lib.15.cap.24. quam Italicam lentiscum vocat.Ea autem erat folio pistacij, sed

minore, per extremitatem rubente: in summo siliquæ pisorum, sed corniculi modo intortę, in quibus resina odoris iucundi continetur. Fructus sabuci specie in racemis dependet, qui initio rubet, postea nigrescit: Ter anno floret, & coma pubet perpetua. Huiusmodi lentiscũ nouisse etiã Ciceronẽ palam est, ex his versiculis quos conscripsit,

Iam vero semper aridis, sempérq; grauata
Lentiscus, triplici solita est grandescere fœtu:
Ter fruges fundẽs, tria tẽpora monstrat arãdi.

Fuit lẽtiscus etiã Italis nostris recẽtiorib⁹ nota. Nã & Barbarus refert, Romę in ruderib⁹ & monumẽtis antiquis lentiscũ ostendi, folliculis inanibus, & deformibus: quibus cõfractis, culices euolare frequentes tradit.

TEREBINTHVS, græcis τέρμινθος, arbor est circa Macedoniã & Idã in Troade, breuis, fruticosa & cõtorta. In Syria aũt (quę vt Plin. tradit plurimã terebinthũ habet, pręsertim circa Damascũ, vbi mons terebintho nec alia sylua scatet) magna & copiosa, decoráq; aspectu, fidelis ad vetustatẽ: materie admodũ lẽta & vehemẽter nigra, spissa, splẽdida, ex qua calices in Syria ad capulos detornãt, quo nomine Thericles plurimũ celebrat⁹ est: lauri penè folio, sed denso, & rubẽti, numeroso, ab eodẽ pediculo, in versus digesto, vt sorbo, minus tamẽ angulato oleosóq; vt fructus, & per ambitũ laurinis folijs simili. Vnicũ ad cacumen exit, & numerum

pārem cōturbat.Flos illi racemoſus,oliuæ mo do,ſed puniceus:qui tandem in baccas exit,pri mum herbaceas,mox rubras,& tandem matu ritate nigrantes: magnitudine fabæ reſinoſas, & ſulphuroſas,quæ ſi maturæ nō ſunt, in aqua ſupernatant: maturæ & nigræ,ſidunt.fert nu- camēta quædam caua,ceu folliculos, vlmi ex- emplo,emittentes quædam animalia veluti cu lices,lentorémque reſinoſum,qualis qui corti- ce erumpit. Radicem habet validam, in pro- fundum actam.Vere concepto germinat, meſ ſibus tritici aut paulo ſerius fructificat:perpe- tua coma viret. Ex Terebintho reſina liquida deſtillat, quæ omnes alias antecedit, Terebin- thina appellata (inquit Dioſcorides) cui boni- tate ſuccedit lentiſcina: ad quam tollendam,ar bor poſtquam germinauerit inciditur: id quod in omnibus alijs arboribus reſinam fundenti- bus obſeruandum eſt.

Terebinthi duo genera,mas & fœmina:quē- admodum aliarum quoq; reſinacearum. Mas ſine fructu eſt,(inquit Theophraſtus)fœmina- rum rurſus duo genera:alteri fructus rubet lē tis magnitudine:alteri pallid⁹ eſt.χλοερὸμ qua- ſi herbaceū vocat.cū vite matureſcit,haud grā dior faba,odore iucundior,tactu reſinoſus.

Terebinthū Indicā haberi refert Theophra- ſtus:alijs ſupioribus ferè ſimilē:fructu tantū di uerſo,amygdalarū ſimilitudine,ſuauitate pſtā- tiori,quapropter incolæ his potius vtuntur.

THVS Græcis λίβανος vel δενδρολίβανος dicta, in Arabia præcipue nascẽs: arbor est terebintho proxima: vnde Antigono regi visa est esse ipsamet Terebinthus. Quidam lauro proximam faciunt, alij lentisco similem. Vnde quid in tanta varietate certi adducam non est in promptu: cum eius arboris facies à nullo latinorum, neq; etiam græcorũ authorum hactenus exacte tradita sit. Plinius thuris arboris altitudinem ad quina ferè cubita reducit, ramis frequẽtibus, quales sunt aceri: folio pyri, sed multo minore, coloris herbacei, modo rutæ: lęui cortice vt lauro. Philostrat⁹ in Caucasi montis præruptis lateribus proceras arbores nasci prodit, è quibus manans thus destillet. cætera ex Ruellio.

Thus (inquit Barbarus) vel à græco theos, aut alio vocabulo sacrificiũ significante θύειν deriuatur. Nam thure antiqui penates & diuos suos adolebant, vel dictum tus à tusis glebis, vt tunc latine scribi debeat.

Thuris arboris lachryma (siue resinã appellare voles) latinis, arboris nomen retinet: vulgo incensum appellatur, *de lensens*. Græcis & Galeno libanotus. Nam arbor ipsa (vt dixim⁹) libanos dicitur: à iuuene assyrio cui tale nomẽ erat, quem cum studiosissime deos colentẽ inuidi occidissent, dij in arborem (vt Græci fabulantur) conuerterunt.

Thuris autem multę species. Masculũ, quod

aliqui à ſpecie teſtium dici putant:idq́ (modo non ſit factitium & adulteratum) rotũdum, friabile,ſolidum,intus albũ eſt.Virgilius, Verbenáſq; adole pingues , & maſcula thura. vulgus noſtrum id thus maſculum,olybanum vocat,*de lolyban* articulo ſumpto cũ gręco vocabulo ὁ λίβανος.

Thus fœmininum,quod quidam mãmoſum vocant,molle eſt,in cortice,& intus flaueſcẽs. huic autem præcipua eſt gratia,cum inhærente lachryma,priore cõſequuta,alia ſe miſcuit.

Minores thuris lachrymas,ſiue guttas Gręci orobiam vocarunt:quẽadmodum micas cõcuſſu eliſas,mannam thuris,ſiue pollinem thuris. Corticem autẽ thuris appellarũt, omne id quod in arbore hæſit, ferramentóq; auulſum, corticis aliquam cruſtam ſecum detulit. Cætera ex bonis & probatioribus authoribus deſumito.nam omnia complecti vt difficillimum eſſet, ita certe longiſſimum,& fortaſſis præter inſtitutum.

MYRRHA, dubium non eſt quin ſit arbor quam Græci σμύρναν vocant,lachrymam fundens quæ etiam nomen retinet *du myrrhe*.Sed qua ſit ſpecie ac forma, minus facile eſt in tam varia opinionũ altercatione ſtatuere, noſtrâs enim non eſt:neque etiam noſtris regionib9 vicina. Nam apud Arabes,Troglodytas, Indos , & in Bæotia reperitur, quinis (inquit Theophraſtus)cubitis humilior:minor thure,

caudice fruticoſo, duro, & circa radicẽ intorto, craſſiore ſura hominis, cortice læui: folio vlmi (oleagino inquit Plinius) ſcabro, criſpo, in extremitate, vt iligneũ aculeato. Huiuſcemodi arborem alij iunipero, alij lentiſco, alij terebintho aſſimilarunt. Quapropter, quando certi nihil hoc loco proferre poſſumus, ſuperiori tantum deſcriptioni innitemur.

Huius arboris lachrymæ quam etiam myrrham vocant, multa ſunt genera, variè à Plinio, item etiam Theophraſto, ac Dioſcoride deſcripta: pro tractuum in quib9 arbor creſcit varietate. Itaque (ne confuſum quid adferamus) tantum de ijs dicemus, quæ magis neceſſaria videbuntur, ea interim genera prætermittentes, quibus hodie non vtimur, quibúſq; nullam operam damus.

Myrrha reſina ſatis vulgo cognita, nedum officinis. Sed alia (inquit Theophraſtus) ſtillatitia eſt, alia fictitia. Stillatitia, hoc eſt quæ ſponte ex ipſa arbore defluit, priuſquam incidatur (inquit Plinius) ſtacte appellatur: colore pallido, ſuauitate mira, ſed amaritudine pręcipua. Fictitia, vocatur plaſte: atque ea eſt, quã antiqui in vnguenta conſeruabãt, & cuius expreſſione, vnguẽta faciebant (inquit Dioſcorides) odorata & pinguia.

Stacten (ait Ruellius) officinæ, & medicorũ vulgus, ſtyracẽ liquidũ appellãt, fortaſſe noĩs vicinitate falſi: cum ſit reuera ſtyrax liquidus,

tusæ myrrhæ recentis exigua aqua consperse, præpingue serũ, organo expressum: aut (si mauis) pinguissimus myrrhæ flos, vel tortiuum myrrhæ ius machinis extractum. Faciunt & aliud styracis genus, quod calamitam vocant. de quo statim postea. Stacten etiam antiqui (inquit Athenæus) pro Aegyptio vnguẽto sumpserunt: quod & Persicis regibus dicatũ erat: id enim capite diadematis vice gestabant (inquit Dioscorides) Sed & stacte Græcis pro lixiuo (quod cineris elotio est) sumebatur: cui tamen dictioni tunc addunt vel subaudiunt κονίαμ.

STYRAX, quam vulgus pharmacopolarũ appellat storacem, arbor est resinacei generis, suæ etiamnum resinæ nomen præbens. Nascitur præsertim in Syria, quanquam etiã in Cypro, Creta, Cilicia & plerisque alijs locis inueniatur. Quod autem ad eius descriptionem attinet. Arbor est cotoneæ malo similis: fructu maiore quàm auellana, specie candidi pruni: manat ab ea liquor coloris flaui, sordidi, resinosi, albicantibus fragmentis, odoris perseuerantis: eum liquorem vulgus nostrum storacẽ calamitam appellat, nescio qua ratione: liquidus autem si fuerit (quemadmodum interdũ ex eadem arbore resina alia, aliã liquidior profluit) storacem liquidum appellat, de quo paulo antè in myrrhæ descriptione.

BDELLIVM externa quoque arbor resi-

nacea, suæ etiam lachrymæ nomen præbens: in Arabia & Scythia crescit:nigra est,oleę magnitudine, folio roboris, fructu caprifici,nec insuaui:manat ex ea humor quē officinę bdellium appellarunt,vt iam diximus : quanquam Galenus diuersam & arborem & resinam in Arabia & Scythia autumet.Sunt & alia eiusdē resinæ genera,quę tu à bonis authorib⁹ collecta apud Ruellium & Barbarum videbis.

CEDRVS,solo tantum nomine apud nos cognita:vocamus enim vulgo *ung cedre*.Hui⁹ autem descriptionis, tam varia est Theophrasti,Galeni,Dioscoridis,Pliniíque opinio,vt vix aliquid certi de ea arbore adferre possimus. Tantū huic descriptioni hęrebimus,quā Ruellius ex bonis authorib⁹ protulit. Arbor est iunipero nō absimilis, folio duro, acuto mucrone,capillato,piloso, pungente, ramoso:baccis myrti,flauis,odoratis, esculentis:nouo fructu per autumnum cum anniculis pendente,ligno cōtorto, nodoso,frequētibus alis: medulla rubente,odorata:radicibus raris,per summa terræ dispersis.Theophrastus duo præcipua eius facit fastigia:alteram phœniciam, alteram lyciam appellans.Plinius longe aliter sentit.Diuersam quoq; habet opinionem Galenus,& itē Dioscorides, quemadmodum ex Ruellij commentarijs latius videbis.

Cedris autē(à Theodoro Gaza cedrula appellata)frutex est pusillus,arborescens, frōdes

æternæ,in Phrygia & Arcadia nascens.

Cedria vero eidem authori,dissidet à cedro, éstq; arbor folio pungente,mucronibus perinde vt cedrus.

Cedrelate, cedrus est maior appellata Græcis, cuius duæ etiam traduntur species. Quæ floret sterilis est,fructifera,flore vidua,semine & cortice cupressi:triplici dotatur fructu, iam maturo,adolescente,& recens nato:lignum odore suaue est, ac æterna materie. Cedria etiã præter superiorem significationem, cedrelatæ tum resina,tum etiam pix appellatur:ita vt, si proprie loquamur, nihil aliud sit cedria, quàm cruda cedri lachryma.

Cedrium vero, succus est cedri, è teda eius concisa furnis, qui primus aquæ modo fluxerit in canali:&qui inde sequitur liquor pix appellatur. Confundunt tamen authores & cedrium & cedriam. Adeo nulla est vocabulorũ proprietas,quæ perpetuo obseruetur.

Cedrides Galeno & Dioscoridi, cedri sũt fructus,quemadmodum Daphnides fructus lauri,*noix de cedre*: Plinius mala cedria appellat. parumper vrunt os gustãtis (minus tamẽ cedri lignum)vt etiam facile mandi possint: sed tamẽ si copiosius edãtur(inquit Galen9)caput tentãt,& dolorẽ creãt,atq; interanea vellicãt.

Ex malis cedrijs exprimebãt apud antiquos oleũ,optimæ facultatis, quod illi cedrelæũ appellarunt,Columella cedriũ liquorẽ nominat,

Galenus cedream oleosam mauult appellare. Atq; hęc lector q̃ varia quánq; incõstãtia sint, & ob hoc nõ parũ difficilia, quęso paulisper me- cũ perpendito: tũ autẽ facile videbis (ni fallor) quantũ insudauerint ij qui hæc tibi collegerũt.

RELIQVAE ARBORES A CONIFERIS, ET RESINACEIS, QVAE etiam in syluis passim crescunt.

De coniferis & resinaceis arboribus abunde diximus: superest vt de alijs agam⁹, quæ sylua- rum & montiũ propriæ sunt: ac primum à no stratibus incipiendum, vt deinde ad externas veniamus: ne quid confusum aut minus ordi- natum videatur.

NOSTRATES.

TILIA vulgo *tillet* Græcis philura, Theo- phrasto interdum philyca: Arbor est nota, fo- lio hęderaceo, molliore, & in angulum acutio- rem rotũdiore ac ꝓlixiore: in orbẽ lente crispo atq; serrato: flore tãtisper dũ calyculo cõtine tur herbaceo, vbi emersit, flauo: fruct⁹ magni- tudine fabæ similis, in quo semẽ prætenue q̃tũ atriplicis, omnib⁹ animalib⁹ ingratũ, cũ alioqui foliorum corticisq; succo (qui dulcis est) appri- mè delectẽtur. acinos gerit hæderæ similes.

Marẽ & fœminã quidã faciũt, multũ inter se differẽtes. Nanq; materies maris dura, nodosa, rufior & odoratior, cortex quoque crassior, & detractus inflexilis. nec semẽ fert aut florẽ vt fœmina: quę crassior est arbore, materia quoq;

cãdida. Mõtibus aquosis gaudet, ex cuius cortice, infantium cunæ fiũt, & cistæ: leuissima est enim huiusmodi materia, vnde Virgilius secũdo georgicon tilias leues appellauit. Fiunt & è ligno tiliaceo capsæ & arculæ, vnde Columella lib. 12. arculas tiliaceas laudauit.

Sed & tilia minus late si sumatur, pro tunicis tenuissimis accipitur, quæ inter lignũ & corticem multiplici membrana inueniuntur, è quibus etiam vincula tiliæ vocãtur. Vnde per trãslationẽ Plinius corticis interiores tilias in vlmo dixit pro huiusmodi membranulis. Philyras quoq; (siue mauis Philuras) pro tenuissimo earum membranarũ corio siue libro sumpsit idem author, in quo solebant antiqui scribere, vnde ait Martialis, libros in philyrę cortice subnotatos. Quin & ex philyris nectebãtur coronę apud antiquos: quoniam flexiles & decoræ essent: hinc Horati⁹ ait sibi displicere nexas philyra coronas. Atq; hæc de Tilia satis.

ACER vulgo *erable*. Arbor est tiliæ nõ absimilis, forma & magnitudine, verum cortice paulo scabriore subliuidóq;, crasso, & ad flectẽdum contumaci: radicibus paucis, sublimibus, crispis: materie venis longioribus fluctuante, molli, macilẽta, gracili, ex qua fiũt arcus apud nos. In riguis potissimum nascitur. Plinius author est in hac arbore duo tubera reperiri: vnũ brusci nomine, alterum molusci: illud intortius crispum: hoc simplicius sparsum.

Aceris genera tria fecerunt græci: campestre,quod candidum aiunt esse,nec crispū: atq; id quidem γλεῖνον vocant:Montanum, crispi⁹ duriúsque:Tertium genus zygiam vocant,fissili ligno,cortice liuido,& scabro, materie rubenti,ex qua iumentorum iuga fiebant, vnde nomen tractum.Quāquam nōnulli carpinum esse autument.

CARPINVS vulgo *charme* inter aceris genera enumeratur, quemadmodū mox dicebamus,atq;'id est genus quod græci ζυγίαν quasi.iugalē vocarunt,quòd ex eius arboris materie τὰ ζυγὰ hoc est iuga iumentorum probe fierent:quanq̄ etiam manubria carpinea rusticis instrumentis apud antiquos fierent, inquit Plinius lib.16.& Columella lib.12. nostra autem Gallia carpinū Vulcano potius quàm lautis operibus dicat.

Diuersum genus ab acere carpinum esse ait Theophrastus ex quorūdam opinione:refértq; Stagiritas hòc distinguere carpinum ab acere: quòd carpino flaua crispáq; materies sit,aceri cādida:intercursantibus neruis scatens.vtraq; arbor ampla: platano in fingēdo similis.Cæterum carpinus cortice paulo scabriore quàm tilia vestitur, subliuente,crasso,spissiore q̄ picea & inflecti contumace.Radices paucas mittit, sublimes,magnáq; ex parte crispas.

ALNVS,apud nos latinum nomē ferè retinet *aulne*:vnde pumilas siue pusillas alnos,vul

gus nostrum vocat *aulneaulx*: arbor est flore & fructu sterilis, in aquosis nascēs, caudice recto, ligno medulláq; molli : folio pyri sed ampliore, ac neruosiore, quadātenus orbiculato, virgatóq;: cortice squaroso, foris albicante, intus rufo : radice summa, tenui, nec maiore q̃ laurus. Materies eius ad naualia cōmendatur. vnde Virgilius primo Georgicon,

Tunc alnos primum fluuij sensere cauatas.

BETVLA, vulgo nota, Gręcis semyda dicta, nostris *bouleau*, gallica est arbor (inquit Plini⁹) mirabili cādore, atq; tenuitate, terribilis magistratuū virgis, eadem circulis flexilis, item corbium sportis, & ligaturis vtilis. Cæterum folio est fagino, paulo angustiore, trunco enodi, cortice versicolore, materie læui, cādidissima, virgultorum eximia tenuitate: cortex ignem facillime concipit, ideo rura lucernarū vice succendūt, reddit flagrās pingue quoddā & oleosum. vsus apud nos baculis tantum & scopis.

FRAXINVS Gręcis melia vel milea, nostris *fresne*, arbor est in planis potissimū nascēs, procera, caudice tereti, crassiuenio, neruoso, læui, enodi (quāq̃ triozos, hoc est, trinodia à Græcis vocitata: sed ob id ꝙ ramos habeat prægrandes, ordinatos, paréśq; numero) corticem habet læuē, spissum, tenuē, rubrum: ramos vtrinq; pēnatos (inquit Plinius) hoc est per ampla versuum interualla, tanq̃ per genicula cōtinenter vtrinq; pendentes, perinde atque sorbus: Folia

gerit lauri latifoliæ, acutiora tamen, leuitérq; per ambitum serrata, quorum extremæ marginum fibræ, in molles spinulas occallescunt, porracei coloris:semine est minuto,ipsis folijs incluso,amaro,radice multa,crassa & sublimi. Nostrâs fraxinus,magna ex parte flore caret, & fructu: verum multos à radice mittit fungos ganeæ expetitos.

Fraxini duo genera fecerunt Græci,alterum excelsum,procerúmq;,ligno candido, molliore,crispiore,neruoso, enodi,cuius materia hodie optimæ hastæ fiunt, qua etiam ex materia hastam Achillis fuisse fabricatã scribit Homerus.Eam fraxinum bumeliam in Macedonia nominãt, perinde quasi polymeliam,id est ingentem fraxinum: Aeoles enim b pro p,litera,vt pro πολὺ expuncto,λ,elemento,βȣ̃, ꝓnuntiant,nõ bouem sed magnitudinem intelligentes. Alterum fraxini genus humilius fecerunt Græci,ligno scabriore,duriore, fusciore:folio lauri aculeato.Alij situ discreuere fraxini genera: cãpestrẽ enim esse crispam,montanam spissam volunt. Sunt qui natalibus discriminent: montanam dicunt esse coloratiorem,robustam,læuem & lentam: campestrem vero decolorem,raram, scabrámq; assurgere. Vulgus vero nostrum campestrem fraxinum, ornum appellant, *fresne champestre.* quemadmodũ suo loco diximus.Quędã autẽ arbor est apud nos fraxino aliquantum humilior, folio

ſerratiore,per ambitum hiſpidiore cætera fra‑xino ſimilis: quæ certe fructifera fraxinus di‑ci poteſt. Fert enim baccas ex rubro nigrican‑tes,quibus per inopiam frugum annonæ rura noſtra veſcuntur.

TAXVS noſtratibus ſyluis ſatis frequens, Græcis ſmilax dicta, aliquibus milos, vulgo *yf*. Arbor eſt, abietis aſpectu, ſed humilior: fron‑de perpetua, aliſque frequentioribus ſinuoſa: folio pinguiore & molliore: baccis rufis, rotū‑dis, mollibus, guſtu non inſuaui: radice breui, gracili, per ſumma ceſpitum: cortex cedro per ſimilis, tum ſcabritia, tū colore: quo detracto, totum ſubeſſe cor cernitur. Plutarchus tradit vmbram taxi dormientes enecare, cū irruens arcē ſenſus obſidet. Conglutinamēta ſiue ſub‑ſcudes ex ea ſcrinijs & ſubſellijs parantur: ex eius quoque materia apud nos arcus & ſcor‑piones fiunt.

De ſalice, vlmo, populo, platano, & huiuſmo‑di arboribus, quæ priuatæ potius ſunt, q̄ ſylue‑ſtres, in arbuſto diſſeruim⁹. Dicamus iā de ex‑ternis, quæ aliæ ſunt à coniferis & reſinaceis.

EXTERNAE.

ADRACHNE (ſiue andrachnus cū Pauſa‑nia) ſylueſtris eſt arbor, haudquaq̄ ꝓcera, neq; in planis naſcēs: in Helicone mōte frequētiſ‑ſima, ſimilis vnedoni, folio tantū minore, nunq̄ in ſummo vertice deciduo, perpetuo enim ca‑cumine viret: cortice nec ſcabro nec ſquaroſo,

ſed qui circumruptus videri poſſit,quo auulſo præter aliarũ arborũ naturã non offenditur, niſi quis corpus vehemẽter preſſerit,germén que futurũ luxauerit. Materiã mulieres expetunt ad opus telarũ textoriũmq́. Caueto autẽ ne andrachnen pro adrachne legas aut profe ras:eſt enim Andrachne portulaca, quemadmodum in Hortulo docuimus.

APHARCA,è ſylueſtri arborũ genere,ſuperiori ſimilis:æterna quoq́ fronde viret: ſed in totũ: cũ adrachne,nonniſi in ſummo perpetuũ foliorũ virorẽ retineat:nõ niſi in mõtibus etiã naſcitur:Olympo mõte frequẽs:ſeptis vallíſq́ vtilis:vrendo quoq́ vt pręcidãt.Vtraq́ arbor, inter biferas traditur:primũ fructũ maturat, quũ dulceſcit vua,ſecundũ cũ appetit hyems.

ARIA quoq́ ſylueſtris arbor Theophraſto, hyemis initio fructificat,materie duriſſima:vt neceſſe ſit anteq̃ terebreť macerari pri⁹ aqua, qđ & in robore carpinóq́ ſeruať.Honores ei ad carbões,argẽtarijs,vtiq́ ad primã coctionẽ.

Eſt & Aria ſiue agria,quam pro ilice aquifolia Dores vſurpant.

CITRVS arbor eſt alia õnino ab ea quã in Seminario deſcripſim⁹,quæ citrea mala ꝓducit.Eſt enim hęc citrus,ſylueſtri cupreſſo ſimilis,caudice,folio,odoratis: multo in medicina vſu,præſertim ei⁹ cortex.Ea autẽ eſt arbor,cuius materia atq́ etiã radicibus antiqui menſas egregias(quas citrinas vocabãt)& pedes lecto

rum cõficiebant. Vnde Seneca testis est in obiurganda temporũ suorum luxuria, quòd citri radices insanis licitarẽtur pretijs, ad mensarũ lectorúmq; ornaméta. De mẽsis autẽ citrinis, tygrinis & pãtherinis videto Pli. lib. 13. ca. 15.

TROGETES & Thuia siue Thuion aut Thya idem ferè arboris genus est, cũ citro. ex ea enim celebres mensæ apud antiquos quoq; cõficiebãtur. Arbor est (vt ĩquit Theophrast9) perpetuo virens, procera, inter syluestres serotina: vt nulla ferè tardius germinet: algentissimis locis, & montiũ cacuminibus gaudet, circa Iouis Ammonis delubrũ præcipua, nascens in Cyrenensi agro: ramis, caudice, frõdib9 syluestri cupresso similis. Ex ea refert idẽ author memoratas veterũ templorũ contignationes fuisse factas, quandámq; immortalitatẽ huic inesse materiæ, in tectis cõtra omnia vitia incorruptæ. Nihil radice crispius, nec aliũde pretiosiora opera. Fert (vt quibusdam placet) in fructu nucleos hordei grano similes, lõgiores duntaxat, exiliores & duriores, gustu amaro, quibus præsumptis arceatur ebrietas.

COLYCEA arbor circa Idam ꝓuenit, alioqui rara inuẽtu, fruticosa, ramosáq;, & multis alis cõcaua: folio vlmi, lõgiore, satis ad foliũ latifoliæ laurus accedẽte, sed ampliusculo & rotũdiore, supra viridi, infra cano neruosóq;, prętenuib9 neruulis, fibrísq; de medio callo in costarũ speciẽ adductis: materie solida: cortice nõ læui, & quasi vitigineo vestit: radicib9 p sũma

gracilib⁹ & solutis, cæterũ fibratis & mirum in modum flauis. Sterilis, & flore vidua. Surculos tamen circa folia pingues, læues, candidos, armẽtacea facie fundit. Præcisa, vel ignibus exusta, ab imis rediuiua resurgit.

Est & alia apud Theophrastũ noĩs eiusdẽ, folio salicis, comosa, ramosa, in totúmq; ampla, valuulis leguminũ more nõ angustis, in quib⁹ semẽ latũ, paruũ, durũ, nõ tamẽ nimis, nec abũdeq; magnitudinis ratiõe fructificat. Sed ꝑpaucæ & inuẽtu rarę arbores quæ siliquẽtur. Hãc Plinio staphylodẽdrũ dici existimãt, arborẽ trãs Alpes simillimã aceri, albã in materia, ferentẽ siliquas, & in ijs nucleos sapore nucis auellanę.

De Colutea in Fruteto dicem⁹. nanq; frutex est, quadriẽnio se in arborem efferens.

LABVRNVM, arbor alpina, nec (inquit Plinius) vulgo nota, dura & cãdida materie, cuius florẽ cubitali longitudine, apes non attingunt: odit aquas, nec nisi in siccis prouenit.

IOVIS barba, etiã arbor est in siccis tãtũ nascẽs, & aquas horrẽs, sed opere topiario tõsilis, & in rotũditatẽ spissa, folio argẽteo. Hanc esse nõnulli cõtẽdũt, quã Theophrast⁹ Diosporõ, id est semen Iouis appellat. Arbor extat Parisijs in peristylio sacrarũ ędiũ diuæ Genouefæ, in orbẽ tõsili venustate comãs, ramis in rotũditatẽ expatiãtib⁹: pomo cerasi, rubro, osse int⁹ prędnro. an tamẽ diosporos fuerit, asserere nõ ausim, cũ pauca admodum de ea sint prodita, quibus facile colligi possit diosporon esse.

CASIA fiſtularis ſiue fiſtulacea Grȩcis recẽ tiorib⁹ caſia ſyringodes appellata (nã antiqui Grȩci,ei⁹ nõ meminerũt) Actuario nigra caſia dicta,alijs Indica cãna: Arbor eſt magna,partim in India,partim in Aegypto naſcẽs,& etiã hodie in Aſia frequẽs: Iuglãdis folio: fructũ ferens oblõgũ,teretẽ,duûm ferè pedũ ꝓceritate, qui dũ vento agitat̃,vt cãnæ ſibiinuicẽ occurrãt,magnũ edit ſtrepitũ. Actuari⁹ caſiæ fructũ ita nobis reddidit. Fructus eſt oblongus,teres, cõcretũ intus atramentũ cõtinẽs,nõ vna coaleſcens ſerie: ſed ex interuallis lignoſis tenuibúſq; membranis ſeptum. immerſis oſſibus ſeminarijs. ſpecie & figura non abſimilis ijs quȩ cognita nobis ſiliqua profert,de qua ſiliqua in Seminario diximus.

ANACARDVM recẽtiori græciæ cognitũ (eius enim antiqui Græci nõ meminerũt) Arbor eſt Indis familiaris: ꝓuenit quoq; in Siciliȩ montibus,qui flammas ignis eructant, fructu auiculæ corculo non diſſimili,vnde nomen putatur inditum: rubẽte intus cruore, quo veluti ſanguine ſcatet.

Orneogloſſum (linguam auis officinȩ nominãt) Arbor eſt vlmi ſpecie,folijs amygdalȩ,prȩlongis ſiliquis in ſurculorũ cacumine prodeũtibus,oleagina magnitudine,in quibus medulla ineſt linguȩ auis ſimilis (vnde nomẽ) exteri⁹ rubra,intus ex cãdore in luteũ vergẽs,ſapore acri,vellicãte linguã cũ nõnulla amaritudine.

Ebenũ, Gaiacũ & Bersilicũ hoc loco longiori sermone connumerarem, nisi essent nobis vel quauis descriptione penitus ignotæ arbores: tantum enim ligno & materie (quæ nobis est vsui) vnam ab alia discernimus, vt Ebenum dicamus, quod lignum nigrum apparet. vulgus nostrum vocat, *de lebene,* Gaiacum quod albũ, intus tamen pullitiem ostẽtat in fuscum degenerãtem. vulgus nostrum vocat, *du bois de Gaiac.* Bersilicũ quod materie est ex purpura rubescente. vulgus vocat, *du brasil.* Hæc ad nos ex India, ac potissimum ex nouiter repertis insulis magno aduehentium quæstu veniũt. Ebeno vtimur in operibus vermiculatis, itẽ ad statuarum elegantiam, quas nolumus carie aut vetustate infici, præterea ad medicinam. Gaiacum notũ est (vel mulierculis) quo sit in vsu. Bersilicũ, imbuẽdis velleribus magnopere expetitur, vnde ex eo ligno infectores magnũ quæstum faciunt, quapropter multis nũmis venit.

Piperis arborem hoc etiam loco describeremus, nisi parum apud recẽtiores atq; adeo veteres ipsos conueniret, quænam esse dici debeat. Itaque in tanta variarum sententiarum cõtrouersia, ad Ruellium vos relegabo: ex cuius vigilijs doctissimis, quæ hic breuiter tantum explicauimus, longius & multo vberius atque eruditius descripta accipietis. Iã enim ad Frutetum festinandũ est, antequam herbas in syluis passim succrescentes describamus.

Frutetum.

Frutex quid ſit,in Seminario deſcripſimus. Frutetum autem appellabimus hoc loco , non quidem locũ fruticibus amœnitatis cauſa con ſitum,(quanquam etiam id ſignificare poteſt) ſed ſoli tractum præſertim circa montes , aut ad occaſum,in quo nõ niſi frutices ſponte cre ſcant,vel etiam herbæ fruticantes:pręterea ni- hil ibi ſeri aut naſci poſſit:vulgus noſtrum vo- cat *boccaige*. Huiuſmodi fruteta videbis plerũ- que poſt nemora , & ſyluas grandiores: maxi- me ſabuloſo ſolo , in quo maiores arbores in- crementum capere non poſſunt,aut altius ra- dices agere.Melius(inquit Columella)nemori bus herbidis,& frutetis,& carectis, quàm lapi- doſis locis durãtur vngulæ. Vnde frutetoſum locum vocat Plinius,huiuſmodi frutetis admo dum frequentem:ſunt enim quædam arida lo- ca,in quibus ſponte ſoli,nihil vberius aut fœli- cius proueniat quàm frutices . Siccis (inquit) hæc,ſabuloſis locis,frutetoſiſq; naſcuntur,*lieu boccaigeux*.Columella, Nemoroſi frutetoſique tractus,duplex cura eſt. Agedum explicemus iam in noſtro hoc fruteto, quicquid fruticum in huiuſmodi tractibus,tum apud nos, tum a- pud exteros conſpici ſolet:& à noſtratibus in- cipiamus.

NOSTRATES FRVTICES, AVT HERBAE FRVTICANTES.

Sparton siue spartion, aut lygon, frutex est in Hispania & Africa præcipue nascens, ad nauium funes, & calathiscos: leuceam vel lygeam vocat Athenæus. virgas emittit lõgas, sine folijs, validas atque lẽtas, vinculorum vsu præcipuas. Florem fert luteum, similem ei violæ quæ alba dicitur falso, vulgo keyri. Folliculos fert phasiolorum modo, & in his semen lenticulæ.

Genista autem quæ nostris vulgo dicitur, *de la geneste, ou du genestz*, non est eadẽ cum sparto. in hoc enim differt, quòd virgas non emittat adeo longas aut flexiles, sed magis asperas & minus rotũdas ac iunceas. dicta genista (inquit Ruellius) vel quòd genibus medeatur dolentibus, vel quia genu modo sit flexilis.

Erice, quibusdam tamariscus, is est frutex Dioscoridi, qui vulgo appellatur *des bruyeres*, colore & folio pene rorismarini (inquit Plinius) cuius flore vescuntur apes posteaquã æstate germinat, vnde mel ericeum antiquis appellatum.

Myrice siue Tamarix, frutex est, ramos salignis similes habẽs, siue scopis amerinis: cuius radice vasa antiquis fiebant, in quibus qui lienis affectu laborabant, solebãt bibere. folio est angusto, carnoso, & ferè pinnato. Cæterũ om-

nino ſterilis . vulgus noſtrum vocat tamarin-dorum,ſatis barbare.

Alia eſt myrice fructifera,quę in Achaia pro ceriſſimas æquat arbores , ramis ex herbaceo fuluóque variegatis: lignoſo fructu,maiore q̃ galla:in quo ſemen guſtu aſperum,eiuſdem ef-fectus cuius etiam galla.

Ruſcus,qui oxymyrſine dicitur, in arbuſto deſcriptus eſt quando myrtetum explicauim⁹, eſt enim profecto ſylueſtris myrtus.

Rhus Græcis, Theodoro fluida, Latinis & Plinio,frutex excoriarius,quòd eius folium co rijs ſpiſſandis ſit vtile,vulgo *ſumach*.Arbuſcu-la eſt in petroſis naſcens duorum cubitorum altitudine.Virgas fundit breues & graciles,fo lio vlmi,longiore paulò,ſubhirſutóque,diſpoſi-to per verſus,ita vt in nouellis ramorum,con-trarijs inter ſe pediculis germina reſpōdeant: ijs candidas pelles inficiunt. Flos in racemis candidus,à quo ſemen collectum, lentis & te-rebinthi ſimilitudine,rubeſcens cum vua,id ve ro ſemen vocatur etiam rhus & erythros,me-dicamentis neceſſarium:aſpergitúrq; obſonijs ſalis loco,in eóque oſſeum.Radix ſimplex per ſumma ceſpitum cohærens,vt facile poſſit vni uerſa velli.Naſcitur vbique,ſed in argilloſis po tiſſimum.

Eſt etiam ſylueſtris herba rhus appellata(in quit Plinius)folijs myrti coliculis breuib⁹,quæ tineas & venena pellit.

In montibus & petrosis apud nos frutex inuenitur fructuarius,ramulis digitali crassitu dine, bicubitalibus, folijs vlmeis, pilosioribus, quæ paribus internodijs aduersis pediculis con iugatim adhærent , per ambitum minutissime serrata.Flos albus racematim enascitur,eóque marcescente acini ostendũtur in vuam conge-sti,grano lentis magnitudine,latiusculo,& ve-luti leuiter vtrinq; compresso, cum ematuruit rubro,radice per summa cespitum vagante,ru ra nostra *viurnam* appellant , flexu ferè inui-ctam , & ob id fascibus ligandis vtilem . Sed folia & frutex incano ferè colore nitent,rubo rem tãtum procidentia præseferunt. Nisi hoc fuerit genus,extrita vna litera, viburni nomẽ fateretur: de quo Virgilius cecinit,

Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

EVONYMOS quibusdam,alijs anonymos, quasi à nõ habẽdo nomine,putatur esse ea quã nos vulgovocamus *du fusain* .Nã huic multæ deliniationes fauent, cũ ea quã antiqui descri-pserunt,in Lesbo insula frequẽti.Est igitur ta-lis nostratis fruticis descriptio ex Ruellio . nã illinc malo desumere, quàm vel nouam teme-re confingere, vel doctissimi viri laborẽ tacen do ementiri . Arbuscula est in montibus,& in-terdum viuis sepibus nascens,punicæ mali pro ceritate,folio maiore,satis ad laureum accedẽ te:flore luteo,albæ violæ non dissimili: siliquis quadrangulis,per maturitatem purpureis:gra

no intus solido,coccata mẽbrana clauso. Frutex grauiter, cum delibatur, olet. hunc neque pecus neq; capra nouellorum etiam germinũ auida,prorsus attingit,ligno intus buxeo,quod ad fusos netu muliebri celebres vsurpant:inde *fusariam* vel *fusanum* rura vocant.Siliquas vulgus *scrota* nominant *sacerdotum*, ꝙ intus erui magnitudine grana,mollibus inuoluta mẽbranis testiculorũ modo cõtineãtur. Culinæ trãsfigendis lardo carnibus pro veruculo frequẽter vtũtur.Sed an sit euonymos(etsi multę deliniationes faueant) non ausim affirmare.

Anagyris,à tetro odore dicta (vnde prouerbiũ gręcũ,apud nos quoq; celebratũ,*ἀνάγυριν κινεῖν*,anagyrim mouere.in eos iactari solitum qui obfutura sibi commouent) sunt qui nauteam à Plauto vocari putent,in Asinaria,sed authorem non habent (nauteam vero herbam esse grauẽ scribit Festus, qua coriarij vtantur:à naui dictam,quasi nauseam) à quibusdam acopon dicitur, recentioribus malua terrestris: ꝙ humi, maluæ modo iaceat: rusticis nostris, lignum putidum *du boys puant*. Arboris instar fruticat, folijs & ramis salicis amerinæ: fœdo odore,flore brassicæ,siliqua terete,in qua semẽ continetur renibus simile,cum messibus maturescens.folia trita, atque adeo lignum recẽter delibratum mire fœtent.

Ligustrum,Buxum,Iuniperũ,Cedrũ,in Hortulo requirito.Nam eos frutices illic ad orna-

tum conſecuimus. Periclymenon autē vnà cū clymeno poſtea in Monticulo deſcribetur.

Quæ Dioſcoridi & Galeno Ptarmice,à cien do ſternutamēto dicta eſt arbuſcula: quidā eā eſſe putant, quā vulgus noſtrū vocat ſylueſtre pyrethrum,q guſtum pyrethri modò (quanq̄ mitius) vellicet. Dioſcoridis deſcriptio in prō ptu eſt: noſtratis autē fruticis,ſic habet ex Ru ellio: Ptarmice apud nos fruticulus eſt aut her ba fruticās,haud ferè cubito altior: ſurculis te retibus,paruis,abrotono nō diſſimilibus,geni culatis,lente ruffeſcētibus,qui folijs olea lōgio ribus & copioſis ambiātur,anguſtis,vtrinq; le niter ſerratis. Cacumen opacat capitulū,flores gerens anthemidis ſeu chamæmeli atq; id ca cumē in orbē radiatū eſt,ac ſuo acri odore na res feriens ſternutamentū irritat. Inuenitur ſæ pius in montibus & ſaxoſis,locíſque quibus to fus ſubeſt.

Pyrethron autem quam Romani ſaliuarem vocāt (quòd radix eius ori admota ſaliuā inſi gniter creat) noſtris eſt hodie ignota, præterq̄ radice,quā officinæ pyrethron vocant, vulgus pedem Alexādrinū: ea vero digitalis eſt craſſi tudinis,oblonga,guſtu feruenti. Cæterum ipſa planta ex Dioſcoride folia gerit gallicæ paſti nacæ,aut fœniculi,caput anethi orbiculatum. in orbe noſtro non viſitur.

Solanum ſoporiferum,quod græci ſtrychnō hypnoticū vocāt, hic adſcribem⁹ inter fruticū

genera : q̃quam rupibus non longe à mari in-
ueniatur . vnde herbarij noſtri ſolatrũ marinũ
& dormitorium vulgo vocãt. Fingamus igitur
hic noſtrum frutetum non longe abeſſe à ma-
ri : id enim nobis facile licet per hypotheſim .
Fruticat hoc ſolanũ multis ramis, denſis, ligno
ſis, frangi contumacibus, denſe comatis, folio
pingui , cotoneimali ſimilitudine : flore gran-
di, rubro: fructu in folliculis crocato: radice lõ
ga, ſubrubro cortice veſtita.

Quod vero ſolanum ſoporiferum à noſtris
herbarijs oſtenditur: ſic ſe habet ex Ruellij de-
ſcriptione. Folio eſt iuglandis, caule ſcipionis
craſſitudine, procero, grandibus ramis brachia
to, flore inferius herbaceo, labris ſuperne pur-
pureis; bacca primum viridi, loculoſa, per ma-
turitatem nigra, quæ dehiſcens, vel ſponte diſ-
ſiliens , oſtendit acinoſum ſemen , vuæ modo
aceruatim collectũ , quinis myrti foliolis ſtel-
latim decuſſatis, baccam fulcientibus.

Strychnon manicum, latinis ſolanum inſa-
num vel herba inſanioſa, vulgo ſolatrum mor
tale, inuenitur etiam in montibus vento perfla
tis , maritimis foueis & vagis. folijs eſt erucæ
maioribus, caulib⁹ proceris, vlnarum quatuor
longitudine, capitulo in cacumine oliua maio-
re, vt platani pilula: hirto flore, nigro, quo ex-
cuſſo racemus emicat rotundus, denis duode-
niſve acinis conſtans: ſimilibus hęderæ corym
bis, vt vuæ, mollibus: radice candida, craſſa, ca-

ua,cubitali.Eam esse quidam putant,quam antiqui doryon siue dorycnion appellabant:quoniam cuspides in prælijs eius folio tingerentur:tum enim passim crescebat.

Dorycnion autẽ,aut caleam ex Crateię scriptis, aliud esse existimauit Dioscorides à solano manico.appellauit enim fruticẽ oleæ recẽs enatę,quę modo surrexit in vimen ꝓximũ,ramos habentẽ cubitalibus minores, in saxis nõ ꝓcul à mari ꝓuenientẽ, folijs oliuæ minoribꝰ, cõcoloribus,minusculis,præter modũ scabris, flore candido,folliculis in cacuminibꝰ ciceris, dẽsis,quinis intus aut senis granis, erui magnitudine,rotũdis,læuibus,robustis,versicoloribꝰ. radici crassitudo quæ digiti, lõgitudo q̃ cubiti. Somnifera huic natura,largiorꝗ́ mortifera.

Cisthos,quã aliqui citharon aut cissaron nominãt: recẽtiores rosaginem,siue rosam caninam,frutex est in saxis emicans,ramosus,frondosus,nec præaltus:folio circinnatæ rotunditatis,hirsuto,acerbo.duo eius genera,flos masculo rosaceus,fœminæ albet.

Sub cistho ad radices,nascitur hypocisthis,q busdam orobethron dicta, malo granato immaturo similis.

Est & aliud Cisthi ladaniferæ genꝰ,à qbusdã ledũ vel lada vocatũ:frutex ab altero nõ abhorrẽs:nigrioribꝰ tantũ & lõgioribꝰ folijs,quę verno tẽpore quippiã pingue,rosidũ contrahũt,ex quo ladanũ elicitur,quo ĩ odoramẽtis vtimur.

Eius aũt extrahẽdi rationẽ duplicẽ refert Dioſcorides, vel dũ hirci aut capellę barbis ĩſidet, carpẽtibus ciſthi folia: vel dum attractus funiculis rapitur. ſucculentíque funes depectuntur, & in offas ladanum cogitur. Sed vereor ne hæc longior mora, ſit præter inſtitutum.

Colutea, magni Alexãdri ætate, non temere alibi q̃ in Lipara naſcebat̃: iã tamẽ in Gallia ꝓuenit, oĩbus nota *baguenaulde*, frutex eſt, q̃driẽnio ſe in arborẽ efferẽs, ramis exilibꝰ, folio fœnogræci, mẽbraneo folliculo, pellucẽte, ꝑtumido, & veluti quodã ſpiritu diſtẽdẽte, turgido: ita vt̃ digitis ſi ꝑmatur, crepitãs diſſiliat, in quo ſemen atrũ, durũ, latũ, lẽtis magnitudine, piſi guſtu. Mauritani ſermone ſuo vernaculo *ſene*, nominãt: duóq; eiꝰ faciũt genera: ſuę ſpõtis, et hortẽſe: nã et ſemine naſcit̃ in fimo ꝓcipuè ouillo.

Halimos gręcis, hoc eſt famẽ ſedãs, ꝙ eiꝰ folia veſca ſint & famẽ ipſo eſu cõpeſcãt. Latini (inquit Piniꝰ) aureonẽ vocãt, vulgus noſtrũ *blanche putain*. frutex eſt in ſepibꝰ & maritimis naſcẽs, rhãno ſimilis, ſepimẽto vallari idoneꝰ, ſine ſpinis, folijs olei, dũtaxat laxioribꝰ, cortice candido: recta aſcẽdit, craſſitudine brachiali. Huiꝰ folia inſtar oleris decocta cibo ſunt optima.

Chamælea, item etiam Thymelæa, etſi ſylueſtrium fruticum generis ſint, tamen quia ad oleam vocabulum item etiam deſcriptio ſpectare viſa eſt, in Seminario atq; adeo Olïueto noſtro deſcripſimus.

EXTERNI FRVTICES.

FERVLAM Hippocrates pleſtinga vocauit, vnde nõ minus à feruẽdo q̃ ferẽdo dictam exiſtimarũt nõnulli: græcis ferè omnib⁹ appellatur narthex: adſcribitur fruticũ generi, quoniam teneritudo eius, ꝓceſſu trãſit in lignũ: vnde Clearchus in ſcirpis ſuis, hoc eſt, luſorijs quæſtionibus, ferulam dicit eſſe lignum non lignũ. Calidis locis naſcitur, & trans maria, plurimum Africæ cognita, atq; adeo Aegypto. memini autem me vidiſſe etiam apud Italos. Caulem habet fœniculo non diſſimilem, ſed multo altiorem, & magis ſtriatum: vt potius ad cicutæ formam degeneret. intus autem præditum eſt fungoſa quadã medulla vt ſambuci: interdum caulem inanem habet veluti arundines. geniculatíſque per vices notatur ſcapis. A genibus folia exeunt grãdia, mollia, multifida, maxima, terræ proxima, caulem amplectentia, vt arundines: ſed magis ſcinditur in coliculos, quibus flores lutei, ſemen anethi. Nulli fruticum leuitas maior, ob id geſtata facilius baculorum vſum ſenectuti præbet: hinc etiam antiquorum ludi magiſtrorum ſceptra, ad pueros terrendos aut etiam interdum afficiendos, fiebant è ferula, nam à feriendo ferulam dictam eſſe quidam putant: vnde ſatyricus ille manum ſe ferulæ ſubduxiſſe ait, cũ ſe non iam amplius diſcipulum: ſed rude donatum innuit. Duo ferulæ genera reddidit Theophraſt⁹: nar

theca vocat adſurgentem recte:nartheciã ſem per humilẽ, quæ ab aliquibus ferulago dicitur.

Ferulago autẽ, vel ferula ſylueſtris, ꝓfecto ea eſt quã nos Thapſiã vocam9, ꝙ in Thapſo inſula primũ inuẽta fuerit. Eſt enĩ in totũ feru lę natura, caule tamen graciliore, & inani, neqꝫ baculi lõgitudinẽ excedẽte, fœniculi folijs: ĩ ca cumine ſingulis ramulis, vmbellas anetho ſi- miles ferẽs, & ſup eas luteos flores, ſemẽ latiuſ culũ, quale in ferula, dũtaxat exilius: vnde non nulli Thapſiã vocauerũt ferulæ ſemẽ. radicem habet magnã, interius candidã: nigro cortice: quæ inciſa (vt inquit Plinius) lacte manat.

Cæterũ frutex eſt quidã ferulace9 in Media naſcẽs, lachrymã & ſuccũ fundẽs ſagapenũ an tiquis ſiue ſagapenion appellatũ: officinis no- ſtris interpollato nomine ſerapinum. lauda- tur foris trãſlucidum, colore ruffo, & cũ fran- gitur, intus candido: odore medio inter laſer- pitij ſuccum & galbanum, guſtu acri.

Eſt & in Africa ꝓxime Hãmonis Iouis delu- brũ, frutex ferulaceus, qui totus cũ radice ſua agaſyllis nominatur: è quo deſtillat ſuccus reſi noſus, quẽ noſtri hodie hãmoniacũ vocãt, *gõme ammoniac.* Dioſcoridi Hãmoniacũ etiã ipſe fru tex dicitur. Sũt qui hãmoniacũ thymiama vo- care malint: Romani guttã appellãt. probatur maxime coloratũ, nõ lignoſum, ſine arenis, ad thuris maſculi ſimilitudinẽ cartilaginoſum, pu rũ, prædenſum, liberum ſordibus, odore caſto-

rei,gustu amaro,quod gen⁹ dicitur thrausma.

Silphion quoq; gręcis,latinis laserpitiũ & laser, frutex est apud Cyrenẽses p̃cipue nascens, annuo caule,altitudine & crassitudine quasi ferulę,folijs apio similibus,quę ineũte vere p̄silīunt,deciduáq; sũt,semine foliato,quale est isatidis satiuę,lato quidẽ:radice crassa,multáq;,iucundissimi odoris.Succus duplex ex ipso frutice fluit.Nã qui è scapo modice inciso destillat, appellatur opos cyrenaicos gręcis,latinis succus Cyrenaicus:nostris asa odorata,vulgo *ben iuyn*.qui autẽ è radice fluit,lacteus est,vilior,& putrescẽs,ac male olẽs,vnde officinis assa fœtida dicitur.Est & succus Ponticus & Medicus, atq; adeo Syriacus,& Assyrius,pro diuersis regionibus appellatus: sed opos vocabulo intelligitur Cyrenaicus, succus silphij.

Gallicum Silphium,siue laserpitiũ vult appellari Ruellius,eã herbã quæ frequẽs in Germania visitur,& hodie interdũ apud nos ĩ quibusdã hortis:angelicã vocãt vulgo,siue herbã aut radicẽ sancti spiritus,alij impatoriã.satis aũt cũ antiquorum laserpitio conuenit, vt ex Ruellij descriptione videtis.

Describẽdę sunt hoc loco nardi fruticis differentiæ, & variæ eius tum nomenclaturæ tum etiam controuersiæ:ex nostro Ruellio doctissimo,breuiter collectæ.

NARDVM indicũ, frutex est graui & crassa radice,sed breui ac nigra,fragilíq;,q̃uis pĩgui,

ſitum redolente vt cyperi:aſpero ſapore, folio paruo denſóq;:Cacumina in ariſtas ſe ſpargũt, ideo gemina dote,nardi ſpicas & folia celebrãt: Indicum appellatum, quòd pars mõtis in quo legitur Indiam ſpectet.

Nardũ Syriacũ dictũ,ꝙ pars eiuſdẽ mõtis in quo metitur, vergat in Syriã:nõ autẽ ꝙ in Syria creſcat.melius eſt Indico,leuius,comoſum, colore rufo,odore vehementer iucundo,cyperúmque imitante, breui ſpica, ſapore amaro, maximéque ſiccante os. cuſtodit ſuaueolentiam pertinaciter.

Nardũ gangicũ vocat Flauius Arianus,aut gangeticũ, alterũ nardi Indici genus,qđ apud gangem fluuiũ naſcitur,qui montẽ in quo ꝓſilit huiuſmodi frutex,ambitioſo lapſu pfluit,inde gangetidis nomen. Languidũ eſt viribus,& quod vliginoſo ſolo proueniat.Syriaco procerius adoleſcit,pluribus ab vna radice fruticantibus ariſtis, vnà cõplicatis & virus olentibus, ob id etiam ozenitis appellatum,à graui nariũ fœtore deducto nomine, nempe quia huiuſmodi nardi genus virulentum ſpiret odorem.

Inuentam in Thracia nuper herbam Plinius refert,cuius folia nihil ab Indico nardo diſſentiant. Radiculas etiã quaſdam odore nardum imitari teſtatur.

Nardum Sampharitieum,gentilitium natalis vnde carpitur ſoli nomen retinens, pumilo ſanè ꝗ frutice,ſpicis ingẽtibus, candido caule,

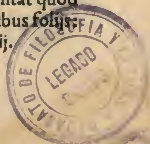
in multos ramos brachiato,quorũ cacumina ꝑ floris exortũ in prælõgas exeunt ſpicas,caulis qui in medio (vt diximus) prorumpit,hircinũ virus ſpirat: quapropter hoc nardi genus in totum reijcitur.

Nardum Celticum vocant græci, quod alij Gallicum appellant,quia in Ligurię montibus item Iſtria & Gallia (quæ comata dicitur) circa montem Apenninum, præterea in Pannonia naſcatur, poſt Syriacum laudatur in orbe noſtro, quippe quod Syriaco leuius ſit.Puſillus frutex eſt, qui cum radice vellitur, & in manuales faſciculos digeritur: folia ei longiuſcula,flaueſcentia,flos luteus.

Saliunca,nihil eſſe debet controuerſiæ quin nardus Celtica ſit, vel ex Plinij deſcriptione, quam cum Dioſcoride collatam & eleganter diſcuſſam, videto apud Ruellium.Folioſa quidem eſt,ſed breuis,& quæ necti non poſſit: radici numeroſæ cohæret. Herba verius quàm frutex: denſa veluti manu preſſa, breuitérque ceſpes ſui generis dicetur (ait Plinius) vnde etiam illud Virgilij in Bucolicis,

Puniceis humilis cedit Saliunca roſetis.

Cum Gallico nardo ſemper naſcitur herba quę hirculus vocatur,ab odoris grauitate,& ſimilitudine quam habet cũ nardo: nam ea herba ſępiſſime nardus adulteratur. Vt autem differentiam agnoſcas : hòc à nardo diſtat quòd ſine cauliculo eſt,& cãdidior,minoribus folijs,

quódq; radice sit neq; amara, neque odorata: quare distinctio perquam facilis habetur.

Nardũ montanum, græci nardũ oreã vocãt, alij tylacitin, quoniã coriaceis sacculis ad nos aduehebatur. alij nerin appellant: Galenus etiam pyritin. Nascitur in Syria & Cilicia: ramulis & folio eryngij, minoribus tãtum, neq; scabris & aculeatis, sine caule, sine flore, sine semine: radice nigra, duobus aut pluribus hastulæ regiæ bulbis, gracilioribus, minoribúsque multo, suauiter olẽtibus. eiusdem est naturæ cuius & nardum Gallicum.

Nardum syluestre quibusdã appellatur herba vulgo nota, quam asarum græci, nostri baccaram vulgo vel cabaram appellant *du cabaret*, ob id tantum quòd nardi vim habeat. Sed de asaro in Hortulo diximus.

Pseudonardum, falsa quadã nardi imitatione nomen sibi sumpsit: vbiq; nascens fruticat apud nos, præsertim mõtuosis locis, folio crassiore, carnoso, angusto, colore lãguido in cãdidũ vergẽte, frequentibus spicis in aristas sparsis, flosculis purpureis. Gaudet apricis & petrosis, tanta suauitatis fragrantia, vt omneis flores odoris iucunditate prouocet, qua dote vestibus inseritur. Duûm cernitur generũ, vnũ procerius adolescit, & maiorem spirat odorẽ: quod quia nõ minus q̃ nardum placet, sibi spicæ nomen apud nos arrogauit, vulgus *aspicum* appellat. Alterũ tum amplitudine, tum odore

minus:quod quia balneis, & hominũ lauacris expetitur,elotáq; omnia,si permisceatur,odoris suauitate commendet,*lauanda* vulgo vel *lauandula* cœpit nominari, cæterum simillima. Vtraq; ꝑpetua coma canescit,exitu veris Iunio & Iulio mense spicatur,tũ cacumina manipulatim in scopas cõponuntur,& aliquantũ insolata siccantur ad varios odorum vsus. Vtroq; Narbonẽsis prouincia (quantũ audio) scatet, & montes & campi vestiuntur. In reliqua Gallia,in vinetis & hortis seritur, tum auulso ramo,tũ viuiradice. Itaq; plurimũ falluntur qui Sympharitícum nardum & Gallicum siue celticum pro pseudonardo,falso vsurpant.

Est porrò in Indiæ paludibus cõchilij genus, quod circa eam regionem quæ potissimũ nardifera est inuenitur, nardíq; fruticem inibi pascitur. quapropter eius conchilij operculũ etiã nardum redolet,vnde eo in medicina & odoramentis vtimur, Græci id vocant onychem, nos vnguem odoratum à similitudine:id autẽ est eius formæ qualis in purpura visitur,vnde vulgo in officinis blatta bizantia appellatur, nomine à recẽtioribꝰ medicis tracto,qui blattam purpuram indicam, & blatteum purpureum colorem appellarunt,nos vulgo blaueũ vocamus,*du bleu.*

AMOMVM,Indicæ viticulæ genus est,è ligno se cõuoluens in vuę modũ, odorato frutice, folijs bryoniæ quæ ex India importatur,

flore violæ candido. Falluntur qui amomũ ſumant pro ea herba quã pedem colũbinũ vulgo vocant, cũ ſit alterũ geranij genus. nec minus etiã hallucinantur qui pro roſa hiericontis ſumant, quæ quid ſit in Hortulo explicauimus.

Cinamomum, frutice breui, repreſſo atq; humili naſcitur, ſurculoſáq;, duûm cubitorũ altitudinẽ nõ excedente, arido: folio origani: ſiccitate gaudet: cum viret, parum odoratum: ſteriteſcẽs imbre, naſcitur in Aethiopia Troglodytis ꝓxima, & ad Caucaſi radices, quà mare rubrum ſpectat. Corticem itaq; fruticis, cinamomum appellamus, vulgus cãnellã, *de la canelle*, quod tubos & canales imitetur.

Cardamomum, frutex eſt amomo nõ diſſimilis, odoratus, oblongo ſemine & anguloſo, quod ex Arabia & Media atque India ad nos defertur, id autẽ vocam⁹ granũ paradiſi, *graine de paradis*. Itali melligretam appellant.

Cardamomũ Mauritanum, vel Cordumenũ: frutex cõſurgit cubitalis, caule quadrangulo, à lateribus leniter ſtriato, prodeuntibus geniculatim & ſurculis & frondibus, hortenſi ſolano nõ diſſimilibus: flore luteo: dependẽtibus ab alarũ ſinu roſarum alabaſtris, craſſiore pedicu lo nixis, in mucronẽ ſenſim turbinatis, ꝑ initia virentibus, in maturitate quãruberrimis, vetuſtate puniceis: cute læui, relucente, quæ dehiſcẽs aut aperta, ſemina oſtẽdit candida, lentis ſimilitudine, in vuæ modum cõuoluta, quæ vel

per se,vel cum valuulis gustata linguam adeo vellicant,vt os etiam totum igneo feruore sentiatur deflagrare,tāta inest vtriq; comburendi licentia. Grana cum deglubūtur callum demonstrant pinguem,odoratum,gustu cū quadam astringentia mordaci, quod iā apud nos satum, hac quā repræsentauimus forma prouenisse testamur, pmultis apud nos locis. Vocarunt autē quidam vulgo *des merueilles*. Cætera Cardamomi genera ac differentias habeto ex Ruellio,nam longior sim si quidem omnia perscrutari studeam.

CASIA odorata,quæ vulgo lignea dicitur, frutex est in Aethiopia nascens, vel in tractu Arabiæ odorifero:salicis amerinæ magnitudine,hoc est triū cubitorū, multis surculosisque brachiatus ramis, colore triplici variantibus pro arbusculæ incremento:quum enim pedali emicat mēsura,candicat: mox addito semipede,rubescit, cætero nigrescit: folijs est piperis, angustis, odore rosaceo, crassiore quàm cinamomum sarmento,neruoso,tenuíque cute vel membrana verius q̄ cortice vestito. atque hic solus cortex cōmendatur : qui quoniam difficulter à materie seiungitur, qui hunc extrahūt bicubitales secant virgas, eásq; præsuunt recētibus boum corijs, vt ijs putrescētibus vermiculi prodeant qui lignum erosuri excauent,intacto ob amaritudinem cortice. Cęterū pauca sunt de casiæ differentijs dicenda.

Zegir appellata Casia Dioscoridi, genus est casiæ, aspectu purpurę nigricātis, crassiore sarmento, rosam spirans, præcipui in medicina vsus. Ambigit noster Ruellius an id sit lignū quod ex nouo orbe, siue insulis nouis, ad nos quotidie adfertur, ex arborescente frutice, in nodos in flexo, scabioso: cortice faciéq; lacunosa: materie dura crispáque: colore intus buxeo, candido cingente orbiculo, quod prorsus olet rosas: ita vt scobem eius, vel etiam ramentum ligni, pro rosis, vestibus interponi fuerit gratissimū: nec odore cedit rosis, etiā si decoquatur igni. Iam ex hoc, pectines depurgādo capiti, ob odoris gratiam non insalubres fabricant: item alabastros, pyxides, & cætera id genus.

Aliud habetur gen⁹ casiæ, ab indigenis achy vocatum, ab Alexandrinis mercatoribus daphnitis: rubescit hoc genus, éstq; pulchri coloris: corali æmulum, foramine vehementer angusto. prælongus est frutex, crassus, fistulísque cōfertus: mordaci gustu feruens, & linguam astringens, odoratum, vinū naribus obolens.

Daphnoides, mangonibus dicta casia, nescio an eadem sit cum superiore quam Daphnitim à mercatoribus vocari scribit Dioscorides: ea tenuissimis est surculis, lauri cortice. Serebatur olim in hoc orbe, extremo in margine imperij (inquit Ruellius) quà Rhenus alluebat, viuebátque in aluearijs apum sata: Color aberat ille torridus sole, ob id simul idem odor. ea apes

oblectabantur.

Blastos appellatur tertium casiæ genus: alijs germen moselyticum.

Asymphenon dicta casia, inter viles connumeratur. colore pullo, odore ingrato, prætenui tunica, quæ etiam vltro dehiscat, & abscedat à corpore: vt quæ citte, & darca dicuntur barbaris nominibus.

Lacta quę barbaro vocabulo dicitur, casia est odoris mollissimi, gustu maxime feruēs, colore purpureo, quæq; plurima minimum ponderis facit: breui tunicarum fistula, nō fragili. huiusmodi dotes plurimum probat Plinius.

Balsamoides ab odore simili dicta, amara est, ideóq; medicis vtilior. Neq; multū abest Ruellius vt credat eā esse quā Dioscorides zegir, Galenus gizer, Aëtius ozen, vocarunt.

Casiam odoratam in Arabia meminit Strabo è stagnis colligi, non solum ex arboribus, quod facile conijcio propter frequētiam fruticum quorum cortex est casia: tanta enim est fortassis horum fruticum copia, vt per stagna cortices errabundi fluctuent, atque ita colligātur, nulla alia excorticandi fruticis diligentia adhibita.

Pseudocasia, casiam veram germana specie mentitur: eam autē subdititiam à legitima discernes, gustu neq; acri neque adorato, corticibúsq; medullæ cohærentibus.

Inuenitur & lata quædā fistula minimo pō-

dere, tenera, quæ alteri præferatur. Scabra reprobatur, tenuibus fistulis hircinum virus redolentibus & squarosis.

Casia vero quæ fistularis dicitur, Græcis recentioribus syringodes, Actuario nigra cassia (nam sunt qui duplici, ss, scribant) ab aliquib9, calamos, id est arundo seu potius Indica canna, in superiori arborum externarum enumeratione descripta est. Nā inter arbores potius q̄ inter frutices connumerari debet.

GLYCYRRHIZA, à radicis dulcedine nomen toto frutici inditū, vnde Celso plurimísq; latinorum radix dulcis appellatur, Theophrasto Scythica radix, quòd & in Scythia frequēs sit, circa Mæotim paludem, & hac radice cōtenti Scythæ, vitam interdum decem duodecímque dies degant: Palladius, glycyrrhidiam vocauit: adipsos dicta Dioscoridi, quòd sitim sedet: officinis liquiritia: Gallis nostris *de la re clisse ou rigolisse*. Frutex est, ramos spargens binûm cubitorum altitudine, folijs lentisci, aut buxi, aut sennæ, densis, pinguibus, tactúque gummosis, vtrinque pēnatis: caule herbaceo: flore hyacinthi: fructu pilularum Platani magnitudinis, asperiore tantū, & rubescentes lenticulę valuulas referente: radicibus pręlongis, buxeo colore, gentianæ modo flauescentibus, sapore dulci, quadantenus subacerbo, quę lycij modo curatæ coguntur in succum.

CARYOPHYLLON quasi nucifolium

existimauit vocandum Paulus Aegineta(nam Dioscorides aut Galenus nullã fecerunt eius mentionem) frutex est sabuci forma, semine grano piperis simili, grandiori tamẽ fragilio-rique,ex atro ruffescente,in claui modum capitato,exertis in aduersum quatuor denticulis sese stellatim decussantibus, prominulo apice, quadrati alueoli sinu medio vmbiculatim prodeunte: à qua facie clauata Francis sibi nomẽ claui caryophyllum adoptauit. Non desunt, qui caryophyllum repræsentent buxi caudice, lauri folio,sed rotundiore.

BALSAMVM (quantũ colligere ex diuersis authoribus potuimus) frutex est proxime Aegyptum nascens,in regione quæ nũc Fons solis nominatur,quondam Heliopolis,in Arabia quoque,Sabæorum tractu maritimo, item in Iudæa circa oppidum Hiericho.Eius autem forma est viti quàm myrto similior, quidam etiam terebintho similem faciunt, rutæ folio, sed exalbido: alijs esse aiunt folio sampsuchi herbæ,coma perpetua,flosculo candidæ violę, aut lycij,sarmentis ferè vitigineis,odore præstantibus, quæ quotannis interputantur, vinearum more,& magno væneunt.xylobalsamum hodie & antiquis etiã dicebatur.Cũ autẽ interputabatur frutex, succus tenuis à plaga manans diligenter colligebatur in cornua,qui succus hodie magno est in pretio apud nos:est enim suauitatis & pretij eximij,opobalsamum

vocamus.eæ deinde ſucci guttæ in vaſe nouo fictili condebãtur, craſſiori ſimiles oleo, & in muſto candidæ rubeſcebant, ac ſubinde dureſcebant, è tranſlucido. Vindemiam appellabãt ſucci colligendi tempus. cuius rationis plura videto apud Ruellium diligẽter collecta. Fruticis diſcrimen in tria faſtigia digeritur. primũ ſcabro aſpectu incuruũ: ſecundũ procerius cæteris, læui cortice: tertiũ gracilius, tenui & capillacea coma: hoc vocãt theriſton, ob id forſitan quòd ſua exilitate facilius demetatur.

XYLON quod aliqui goſſipion nominãt, in ſuperiore parte Aegypti quæ in Arabiam vergit naſcens, frutex eſt exiguus, lãniger, palmæ folio, ſimilem barbatæ nuci gerens fructũ, cuius in exteriore bombyce, lanugo netur in linũ cãdidiſſimum molliſſimúmq́, quod cotonum vulgo vocamus, vt lanuginẽ ipſam, *du cotton.* Frequens eſt hodie in Corſica inſula tum frutex tum lanugo, vnde aduehentes Veneti non paruũ quęſtũ faciunt. Fiũt ex hac materia telæ quas xylinas appellare poſſumus, *toile de cottõ ou boccaſſin.* Gignitur etiã huiuſmodi lanugo in quadã arbore, cuius folia ni minora eſſent, vitium planè poterant videri: cucurbitas fert mali cotonei amplitudine: quę maturę oſtendunt lanuginis pilas, ex quibus veſtes pretioſo linteo texunt. Theophraſtus lanigeras quaſdã Indię arbores deſcribit mori folio, corpore autem cynorrhodi. ſed hæc nihil ad xylon.

Therionarca inde nomen inuenit, quòd serpentibus torporẽ inferat: frutex est folijs subherbaceis, roseo flore. Plinio alia traditur, in nostro orbe nascens, fruticosa, subuiridibus folijs, flore roseo.

Apocynon Galeno cynocrambe, aliquibus hypomanes, frutex est venenosus, longis viticulis, male olentibus, lentis, folio hæderæ, molliore tamen, pinnatioréque, graui odore, glutinoso, & succo madente luteo. Valuulæ siliquis fabarum persimiles, longitudine digiti, folliculosæ, in quibus semen durum, exiguum, nigricans.

Onagra siue onuris, vel oenothera, fruticat arboris instar. magnitudo quoque ei iuxta, amygdalaceo folio, latiore, lilino non dissimili, flore roseo, grandi, radice candida, lõga, & cum siccata est, vinum olente, nascitur in montanis.

Sed quãdo iam de montibus sermo est, æquũ est nunc vt absoluto quàm breuissime fieri potuit fruteto, collem constituamus, in quo herbæ syluaticæ post arbores & frutices ad extremum describantur, quemadmodum pauloantè sumus polliciti.

Collis.

Arbores in sylua, frutices itē in fruteto de≈scripsimus. Superest vt locū aliquē cōstituam⁹ herbis syluaticis, & quæ (vt inquit Columella) in herbosis nemoribus succrescūt. Nā quæ syl≈uæ sunt altiores & grandiores, eæ paucissimas herbas ꝑducūt in ipsa soli area: aut quia terre≈nū nullā habet solis iucunditatē: aut quia cras≈sissimę arborū radices totū ipsum solū ambiāt, vt nihil vel minimis herbulis relīquāt, quo enu triri possint. In amœna autē sylua (quod nem⁹ superius appellauimus) quę plerūq; cædua est, & frequenter attondetur ad solis gratiam, cer≈te permultas herbas inuenimus, tum ad arbo≈res & frutices conscendentes, tum etiā humi serpentes, & toto solo errabundas: vel tūc ma xime cū mōtuosum est nemus, aut ad orientē vergit. Itaq; collē cōstituere nobis licet in hac parte, & ob oculos ꝑponere eū locū quē mox describebamus: in quo, post arborum & fru≈ticum descriptionē, herbas etiam syluarū bre≈uiter describamus. Incipiendum autem à fili≈cto, in quo filicū species paucis enumerabim⁹.

FILICTVM.

Filictum vocabimus soli tractū in colle aut monticulo, circa nemora, aut inter fruteta, vel etiā seorsim, filicib⁹ omnis generis abundantē.

vulgus noſtrũ appellat *fugeraye*. Iam igitur ſilices omnium ſpecierum deſcribamus.

FILIX primũ duorũ eſt generũ, mas & fœmina. marẽ appellabimus eã filicẽ quę Græcis pteris, ſiue pterion, vulgo oſmunda regalis *oſmonde real*, ſine flore eſt & ſine ſemine, folijs tantũ cubitalib9, ex vno artu porrectis & vtroque latere pinnatis, ſubgraui odore, radice per ſumma ceſpitũ nigra, oblõga, multis capillamẽtis fibrata, ſubaſtringẽte guſtu. naſcitur in mõtibus & ſaxoſis. Cõſpicitur interdum filix mas vno caule, recto, duorũ cubitorũ alto, glabro, viridi admodũ: è cui9 ſummo duę veluti folliculorũ pinnę aſſurgũt, breues, ſubcraſſæ, filicis formã retinẽtes: cæterũ nũq̃ maiores. caulẽ ſi per mediũ diſſeces in latũ, deterſo quodviſcoſi ſucci ſubinde erũpit, cõſpicies deliniatã veluti aquilã expanſis alis: qualis hodie depingitur.

Thelypteris Gręcis, latinis filix fœmĩa, vulgo *de la fugere*, alijs nymphæa pteris, pluribus ramulis fruticat, folijs pinnatis, quę nõ ſingulari (vt ſuperior) pediculo nitatur, radicibus lõgis, obliquis, ex nigro in luteũ flaueſcẽtib9, aliquæ etiamnũ rubentes inueniũtur. Ea herba ignis beneficio in ſolidam materiã coacta fiunt hodie vitra apud nos, ſiue cyathi vitrei, quibus in poculis vtimur. quæ vitra filigna ſiue cyathos filignos appellare noſtris adoleſcentulis licebit, *uerres de fugere*.

Dryopteris in muſcoſis roborũ vetuſtiorũ

partibus naſcitur, filici mari ſimilis, niſi quòd minores habet inciſuras, folia paulo craſſiora, viridiora, & breuiora, radices habet ſibi inuicem implicitas, hirſutas, aſtricto guſtu, ſubdulces, quibus tuſis, fit pſilothron (inquit Dioſcorides) vulgus noſtrum appellat huiuſmodi filicem, arboream oſmundulam.

Filicaſtrũ quidã appellãt, alteram ſyderitidis ſpeciẽ, filicẽ folijs referentẽ: naſcitur autẽ præcipue (quãtũ ipſi vidimus) eodẽ in loco quo ſuperius deſcripta dryopteris: Lunariã maiorem vulg⁹ noſtrũ vocat. folijs & alis filicẽ fœminã omnino videtur imitari, binũ cubitorũ, ramulis exilibus, folijs vtrinq; diuiſis, qualia filicis, pediculo lõgo, prodeũtibus ex alarũ ſinu ſurculis lõgis, tenuib⁹, capitulo in cacumine orbiculato, in quo ſemẽ cõtinetur quod betæ ſemine aliquãto rotũdius eſt ac durius. Eo nõnulli mira nugãtur poſſe fieri ſi quidẽ ea nocte colligatur quæ diui Ioannis feſtũ præcedit: ipſámque herbã aiũt chymiſtæ quidã, noctibus cũ luna lucere, vnde lunariæ nomẽ inditũ. Sed hęc Magis relinquamus, quib⁹ etiã alia lunaria nyctegregon appellata, in gedroſia præcipue naſcẽs, viſa eſt è longinquo noctibus lucere, vnde nictilopa quibuſdam dicta eſt.

Filiculã latini vocant quã Græci polypodiũ, à pediculorũ multitudine, quaſi multipedẽ, q̃ eius herbæ radix multis cyrrhis veluti pedib⁹ quibuſdã innitatur. naſcitur in vetuſtis petris,

rupibus,muris præcisis,& vetustis roborũ cau dicibus,palmi altitudine,filici similis,subhirsu ta,nõ perinde tenui foliorũ diuisura:quę quidẽ folia parte auersa fuluis maculis notãtur:sine semine est:radice hirsuta, crassitudine minimi digiti & acetabulis caua veluti qbusdã polypo rum cirris,pilosa,coloris intus herbacei,gustu ex austero subdulci.

Dicamus iam de herbis fruticantib⁹ quę arboribus syluaticis & fruticibus alligãtur.

HERBAE HERBORIBVS CIRCVNVOLVTAE.

Clymenon,siue clymenos, herba à quodã rege sic dicta,latinis volucrũ aut ĩuolucrũ appellatur:è re ipsa,nẽpe ꝙ arboribus sese inuoluat, in syluestribus mõtosisq; locis:caulẽ fert quadratum,fabæ similem:foliũ plantaginis, sed p extremam oram lenissime fimbriatum:folliculos,supra caulẽ in sese inflexos,vt in iride,crebro irretientibus inuicẽ polyporũ cyrrhis.Offi cinæ & herbarij partim cypriã vocant,partim etiã saponalẽ,siue saponariã: argumẽto quòd pinguedinẽ quandã in aqua saponis modo remittat.Vulgus segeiam appellat,*herbe à siege.*

Periclymenon Græci, latini volucrũ maius, herbãrij caprifoliũ *cheurefuel.* Scribonius Largus syluæ matrem appellat:vnde etiam vulgo matrissylua dicta, & nõnunquam vincibosсũ. amplexicaulis est frutex,ramulis lignosis, rufis,geminis per interualla, vmbilicatis folijs,à

terra cæſijs, ſupernè herboſis, mollibus, baccis ſylueſtris myrti, vel, quod idem eſt, ruſci, cacu- mine duobus folijs tunicato, ita vt difficulter eruatur, radice craſſa. Inuenitur in ſepibus & aruis, conuoluens ſe fruticibus aut arbuſculis propter aſſidentibus.

Clematis altera, volubilis maior appellata, ra mis exit rubẽtibus, viticoſis: ambítque viticulis ſuis proximas arbores, ijs conuoluendo ſeſe vt ſmilax. folium ei vehementer exulcerans & acre. Sed de clematide, plura in vineto. nã hæc etiam in vineis naſcitur.

Clematidem autem Aegyptiam dictam, quã nonnulli vocant vincam peruincam, inuenies deſcriptam in arbuſto: item etiam in hortulo.

SMILAX aſpera, folio eſt periclymeni, ra- mulis exilibus, multis, paliuri modo aculeatis. Repit p arbores ambiẽdo eas ab imis ad ſum- ma vſque. Semen in racemis labruſcæ modo cohæret, rubro colore cũematuruit, guſtu le- niter mordaci, radice craſſa, prædura. locis pa- luſtribus & aſperis enaſcitur.

Smilax læuis, folio eſt hederaceo, molliore, læuigatioréq́, palmitibus præter ſpinas, quib9 caret, omni alio modo ſimilib9 ſupradictæ. Cõ uoluit ſe arboribus, quemadmodum & illa. Se- men habet nigrum, vt lupini, & exiguum, ſu- per quod circunquaq; flores exiliunt candidi, copioſi, orbiculati. Cæterum topiarius eſt fru- tex: per ęſtates virẽs, folijs in autũno cadẽtib9.

CYCLAMINOS altera, vulgo sigillũ beatæ Marię dicitur, *du seau nostre dame*, folia fert hederacea, minora tantum, caules crassos, vel (vt Plinius inquit) superuacuos, geniculatos, vicinis arborib⁹ capreolorũ ritu se cõuoluẽtes: flores cãdidos odoratósq; corymbos hederæ, sed molles, aliquantũ acres, gustu lentis. radice est nullius vsus in medicina, prælonga tamen & in miram molem extuberante, ita vt merito quoq; rapum terræ dici possit.

MALACOCISSON etiam putat Ruellius eandẽ esse cũ ea quã vulgo superius sigillũ sanctæ Mariæ appellatã diximus. Nãq; similitudinem refert hederę, molliore tamẽ habitu, ac, ne serpat humi, sese vicinis fruticibus volumine crebro cõtorquet: folio hederaceo, flore albo, baccis rubẽtibus, crassa radice veluti bryoniæ, eadẽq; altissima, vt vel aquã haurire, vel lãbere fodiẽtib⁹ dignoscat. quare radix glutinoso turgẽs succo cũ friat, in quãdam vnguinis speciẽ resoluta fathiscit. Tã aquę vel cupida vel amãs creditur, vt etiã si in asperis offendat ꝓsilijsse, nimirũ aquã subesse quis certior fact⁹ fuerit.

SIGILLVM quoq; Salomonis appellat vulgus nostrum, quod Græci polygonaton dixere, quia eius radix frequentibus geniculorũ nodis interuallata tumeat. prosilit in montibus, frutice cubito proceriore, folijs lauri, latioribus & læuioribus, quæ gustata quendam mali cotoneæ aut punicæ saporem referant

cum aſtrictione nonnulla. Flores per ſingulos foliorũ exortus exiliunt candidi, qui flores, foliorũ numerũ lõge ſuperant à radice ad cacumen ſupputati, nam terni aut plures ab vnoquoque ſinu foliorum emicant: radice cãdida, molli, longa, crebris nodis articulata, denſa, grauiter olente, pollicis craſſitudine: floribus excuſſis, baccæ piſi ferè tuberculo dependent, ex viridi nigricantes, & in quendam ordinem digeſtæ.

HERBAE LACTE MANANTES.

Tithymali genera omnia à ſucco lacteo nomẽ ſumpſerũt, itaq; de ijs ĩprimis agẽdum eſt.

PRIMVM tithymali genus, à Græcis characias appellatur quaſi vallaris, quòd propter ramos multos vallis & ſepib⁹ aptũ ſit: dicit & maſculinus tithymal⁹, aut amygdaloides, quia habeat folia amygdalo vel oleæ ſimilia: hodie magna ex parte vocatur expurgia ab expurgãdo, vulgo eſula maior: ſeſquipedali proceritate, digitaliq; craſſitudine prouenit, quinis ſeníſve caulibus, folijs oleæ ſed lõgioribus, leniter punicãtibus, circa radicem duntaxat anguſtioribus, nam in cacumine iunceam comam gerit: radice aſpera, craſſa. inuenitur in aſperis.

Secundum genus vocatur tithymalus fœmina, ſiue myrſinites à folijs, aut caryites à fructu nuci ſimili: folio eſt multo maiore q̃ myrti, acuto, pungente, grauis odoris, ramulis pal-

meis,alternatis annis fruticantibus:fructu nu cis similitudine, vnde vulgo officinis,nux vo mica dicitur,sed pauciori madet lacte.hac spe cie in nemoribus sæpe vidimus.

Tertium genus Plinio tithymalus paralius vocatur,siue vno vocabulo tithymalis: Theo phrasto coccos,vulgo esula minor:peculiariter etiam nõnulli euigilem matutinũ vocant,*du re ueillematin*:surculis est rubẽtibus,palmum altis, quinis senísve à radice exeũtibus,folijs lini,an gustis,paruis,oblongis,in ordinẽ digestis,capi te in cacuminibus orbiculato,in quo semen,vt eruum emicat,vario colore.

Quartum genus:helioscopion appellãt,quo niam capita cum sole circumagat: vulgus vo cat tithymalũ coronariũ, folijs est portulacæ, tenuioribus atq; rotũdioribus,surculis à radi ce ꝑdeũtibus quatuor aut quinq;,tenuibus,al titudine palmi,rubẽtibus,albi succi plenis,capi te anethi,semine ceu in capitulis.gignitur ma xime in ædificiorũ ruinis & circa oppida.

Quintũ tithymali genus cyparissiã vocãt in campestribus nascentem,ita dictũ à foliorum similitudine:caule est palmeo,aut eo ꝑceriuscu lo,subrubente: folijs pinꝰ,tenuioribus,molliori bus,exilioribúsq;:vt omnino nouella pinus exi stimari possit.

Sextũ,dẽdroides dicitur, quoniã arborescit, petrophyos siue petrẹũ,ꝙ in petrosis nascatur, opacans superne in orbẽ atq; comosissimũ,suc

ci plenum, ramis ſubrubentibus, circa quos fo
lia ſint myrti ſed tenuiora, ſemen characiæ.

Septimum, platyphyllon vocant, à foliorum
latitudine, nulli enim ſunt latiora folia, verba-
ſco ſimile eſt hoc tithymali genus.

PITYVSA, omnibus herbarijs officiniſque
ac recentioribus medicis, eſula nominatur. ſi-
quidem eſula fruticoſa eſt, caule ſupra cubiti al
titudinem aſſurgente, geniculato, folijs piceæ,
acutis, exilibus, flore paruo, purpureo, ſemine
inſtar lenticulæ lato, radice craſſa, candida, la-
cteo ſucco turgente, quam recentiores græci,
Barbarorum freti nomenclatura, torpeton vel
turbet appellauerunt.

LATHYRIS officinis cataputia minor, vul
go *eſpurge*, à purgatoria facultate, tithymali
vocabulo quibuſdam noſcitur: frutex eſt, toti-
us lactis copia turgens, caule cubitali, vacuo,
craſſitudine digiti, in ſummo eo ſunt alæ, folio
in caule oblõgo, amygdalæ ſimili, cæterum la-
tiore læuioréque. quod autem ramulorum ca-
cuminibus exit proceriuſculum, ariſtolochiæ,
aut oblongæ hederæ figura cernitur.

Peplos, quam officinæ eſulam rotũdam, vul-
gus vineale reuelium vocat, *reueille matin des
uignes*, quòd ſumentes antelucanis excitet, in
vineis inuentum, nominant. nanque inter vi-
tes & in hortis reperitur, frutex lactei plenus
ſucci, folijs rutæ, paulo latioribus, circinnata
coma, palmari, humi procumbente, fructu ſub

folijs rotũdo, tribus loculis discreto, in quibus semen nigrum,papauerini magnitudine.

SCAMMONIVM,succo etiam fere lacteo manat,alij colophoniam, alij dactylion vocãt. ramos habet multos ab vna radice,tricubitos, pingues,& quadantenus crassos: folia quoque hirsuta helxinæ aut hederę,molliora,triãgula: florẽ candidũ,male olentẽ,rotundũ, & cauum ceu calathus:radicem grauiter olentem,liquoris plenam, oblongam, crassitudine brachiali, candidam. Colligitur succus capite radicis detracto, & in modum testudinis inuersæ incisa cauernula,vt in ipsam lachryma confluat:quę deinde minutim excipitur.

RELIQVAE HERBAE TAM SYLVESTRES QVÀM ETIAM MONTANAE.

Polemoniũ siue polemonia aut philetæria,à certamine regum inuentionis, vulgus herbariorũ falso ambrosiã appellãt,rura boscisaluiã, *saulge de bois*.nascitur locis mõtosis, macris & asperis,cauliculo quadrato,vtroq; latere ꝓdeũtibus folijs,effigie nepetæ, saluiæ modo & scabris & candicantibus: ramulis etiam vtrinque digestis, exilibus, quorum fastigia corymbis hyssopi visuntur spicata, vel,vt verius dicam, coronata, in quibus nigrum insidet semen:radix struthij vel lanariæ herbæ similitudinẽ refert,prælonga,cubitalis.Non sunt audiẽdi,qui persicariam vulgo dictam esse polemoniã ar-

bitrentur,quæ foliũ habet melãpyri, aut quod cõsimile habetur, pſici: multis calamis ex vna radice micãtibus,crebris articulorũ nodis,fructu quasi grano milij in racemis summatim dependente:sed iſta cratæogoni propria ſunt.

De perſicaria autẽ in prato & lacu dicemus queadmodũ etiã de ambroſia in agro , nã hæc potius agreſtis & in ſegetibus naſcẽs,illa aquatica & pratis familiaris eſt.

Symphyti genera,obiter ĩ hortulo attigim⁹. nũc autẽ latius deſcribẽda ſymphyti petræi ratio,quãdo in ſyluã cadit,& mõtes poti⁹ amat. Itaq; ſymphytũ petræum,vulgo buglũ dicitur, *du bugle*. non enim eſt ea quæ media cõſolida vulgo appellatur.ſiquidẽ petræum, ramos habet origani,tenues,in cacuminibus thymi capitula, præterea ſurculis multis cõditũ eſt,guſtu dulce,odoratũ,ſaliuã ciens: lõgã radicẽ habet, minoris digiti craſſitudine,flore cęruleo,exili: prouenit in petris,vnde nomen habet.

Chamæcyſſos in hortulo cum hædera deſcripta eſt.

Sanicula quæ vulgo appellatur à ſanãdis vlceribus, *du ſenicle*,videtur eſſe quartũ ranunculi genus,queadmodũ in prato deſcribemus:nã huic ſpeciei deſcriptio ſaniculæ plurimũ adſtipulatur , vt nihil diſcrepare videatur à ranunculo,præterq̃ radice,quæ paulo longior eſt, & quodammodo nodoſa:hac herba ſylųę,luci,nemora ſcatent, vt verno tempore, floribus hu-

ius,aliquot ex noſtratibus ſyluis candicent. Folio eſt vitis aut apij, rubentibus in fine ſectionũ maculis quibuſdã, ſurculis quoq; rubris ad radicem, quę nullis ei capillamẽtis fibrata ſubeſt, capitulis in ſummo frutice puſillis ſubnigriſq;, floribus albis, ſuccum foliorum ſenties ex guſtu myrrham plurimum referre.

Cratæogonon cum perſicariæ ſpeciebus in prato deſcribemus, etſi nonnunquam in frutetis atque opacis creſcat.

Phyllon, alijs elæophyllon, in montibus & ſaxoſis naſcitur, duorum quidem generum: mas arrhenogonon dicitur, fœmina thelygonon. bryo ſimilis eſt folijs, colore magis herbaceo q̃ oliuæ, caule tenui ac breui, radice gracili, flore albo, ſemine rotundo, maiore q̃ papaueris. Fructu tantum differunt: maſculum enim vuas habet deflorentibus oleis non diſſimiles.

Heptaphyllon, vulgo tormentilla dicta, in ſyluis etiam & montibus naſcitur, ſeptem habet circunquaq; folia, vtrinq; lanuginoſa, vnde heptaphyllum hoc eſt ſeptifolia potius q̃ pentaphyllon dici debebit: florem gerit luteũ, qui deinde decidens, capitulum quodammodo aculeatum & rotundum relinquit, in quo ſemẽ per angulos occluditur: late ac longe per terram ſerpit herba, radicem habet longam, humi hærentem, puniceam, qua pharmacopolæ quidam vtuntur pro viperarum carne in confectione theriaces.

Pentaphyllon autem cum triphyllo in prato describemus, nam magis pratenses sunt & aquosæ quàm syluestres huiusmodi herbæ.

ORCHIS siue cynosorchis, vulgo testiculꝰ canis,& satyrion minus,ꝙ eius radix etiã manu gestata venerem concitet,& eum affectum quem græci satyriasin dicunt.in saxosis,petrosis, & sabuletis, atque adeo syluis frequentius apud nos inuenitur quàm in vitibus: folijs est circiter caulem imum in terra stratis,oleę molli similibus,longioribus,angustis,læuibus:caule semipedali,floribus in vertice purpureis, radice bulbosa, oblonga,in modum oliuæ gemina:superiore quæ durior, & callosior est, inferiore quæ mollior & rugosa.

Duplicem cynosorchin quidam faciunt.marem non fruticantem,flore spicato, vtplurimũ albo, interdum nigris maculis variato, folijs etiam nigra plumbagine maculatis, tribus ad summum: fœminam, internodijs pluribus distinctam,ramosiore frutice,flore ad purpuram inclinante. Vtrunque genus, radicem geminam testes referentem interdum habet, quorũ sinister dextro superior est & breuior, dexter vtplurimum oblongior & mollior: interdum vidi tres, quodam veluti naturæ ludicro. Sunt quibus radix lutea ac in manus effigiem ramosa, vnde vulgus, manum Christi vocat. Sed hæ radicum formæ indifferenter vtrique satyrio conueniunt, vt nihil ob hoc differen-

tiæ ſtatuere poſſim.

Orchis ſerapias, ab Andrea medico dictus, propter multas vtilitates radicis: frequens eſt apud nos in pratis, tamē etiam in nemoribus, ſed ijs nō vſq; adeo ſaxoſis viſitur: ſatyrion ma ius vulgo vocant: folijs eſt porri, oblongis, latioribus, pinguioribus, ex alarum ſinu emicantibus & inflexis: caule palmeo, flore quaſi purpureo, nihil olente: radice interdum teſticulis ſimili, interdum manum extenſam referente. Certe memini me reperiſſe pluribus in pratis, & tum maxime circa Medonium pagum noſtræ Lutetiæ vicinum, plantam omnes has ſupradictas notas eleganter referentem, cuius flos delicatiſſimum ſpiraret odorem: ſed ab alijs plantis, cum quibus vnà creſcebat, hoc tantum differentem, quòd non vſqueadeo ſpicatum florem gereret: erat enim ille rarior, prominētior à caule, delicatius purpuraſcens, & paulo magis expanſus: certe caryophyllon redolebat. In ſumma, quidam ex noſtris ſuauerubentem hyacinthum (de quo tantopere prædicat poeta) eſſe iudicarunt. Cætera, & folijs, & radice, diceres eſſe eam herbam quæ paulo ante deſcripta eſt nempe cynoſorchin.

HORMINVM ſylueſtre (nam de ſatiuo in hortulo diximus) eſt quod centrū gallinæ vocāt herbarij, vulgus, *ſaulge doultre mer*, officinæ gallitricum, fortaſſis pro galli cētro (nā aliud

eſt gallitricum) folio eſt ſatis ad ſaluiam accedente, ſed paulo latiore, caule ſeſquipedali, aſpero, leuiter hirſuto, in quadrãgulum ſtriato, flore ſubcæſio, ad aquilini roſtri effigiem falcato, calyculis pluribus in terram depreſſis, in quibus ad ſummum quatuor grana reperias parua, rotunda, ſubflaueſcentia, læuia, quibus nonnulli vtuntur ad oculos expurgandos.

RVTA ſylueſtris vulgo, Arabibus & officinis noſtris Harmel, Cappadocibus (vt inquit Galenus) moly: planta, colles amans ac læta, ſpecie tamen neque odoratu rutæ ſimilis, ſeſquicubitali proceritate, cauliculis teretibus, folio minuto, rumicis effigie, ſed criſpo: floſculis ex luteo candicantibus, odore viroſo, ſiliquis tripartito diſtinctis, paulo quàm ſatiuę longioribus, in quibus triangulum ſemen, ſubrufum continetur.

ELLEBORVS ſiue elleborum album, mõtes & ſyluas amat, vt frequentiſſimum ſit inuẽtu apud nos circa eum colliculũ nemoroſum iuxta Lutetiam cui Bruyeræ nomen eſt (an tamen id ſit certo, ſtatuere vix audeam libere) Itali veratrum album appellãt, ruſtici *du uerare*, folijs eſt plantaginis, ſed paulo atrioribus & interdum latiorib⁹ ac minus ſolidis, canalium dorſo rubeſcentibus, caule quincunciali, ferulaceo, bulborum tunicis obuoluto, radice cepæ modo multis fibris capillata.

Elleborum autem Anticyrẽſe dictum (vn-

de prouerbium, nauigandum esse Anticyram cui communi sensu sit opus) sesamoide siue sesamida quidã vocant: rutæ aut senecionis similitudinẽ habet, folio paruo, flore candido, radice gracili, nullius effectus: granũ sesamæ gustu amarum, vnde sesamoides maius dictum, nascitur tantum in Anticyra.

Elleborum nigrum, etiam veratrum nigrũ à latinis dictum, ab alijs melampodium, à Melãpode pastore qui primus ea herba purgauerit sanaueritque furentes: paulo altius fruticat, quàm superiora genera, foliáque habet herbacea, ferè platani similia, sed minora & spondylio proxima, pluribus incisuris, nigrioráq; & subaspera: caulis illi est scaber: flos ex purpureo candicans, & vuæ modo racemosus, seménque in eo vt cnici, quod ab Anticyrensibus sesamoides vocatur, purgationibúsque adhibetur. Radices nigræ, prętenues, ab vno fastigio pendentes ceparum more, in quibus tantum vsus cõsistit. nascitur asperis collibus siccaneísque locis.

Elleborine, alijs epipactis & borion, frutex est pusillus & minimis folijs, quem Plinius in Asia & græcia nasci tradit. Non desunt autem qui eam herbam esse contendant, quæ apud nostras bruyeras parisinas visitur, quam elleborum album esse paulo antè existimauimus: liberum tamen in hac re omnium iudicium esse velim.

VALERIANA quæ hodie vulgo, minor, cognominatur, lucis & cæduis familiaris est, sitientib9 & ieiunis locis multo minor cubito cõsurgit, quamuis lætioribus nonnunquam id æquare conspiciatur. Caulis molli lanugine pubet geniculatus, læui purpura candicans, aliquantum striatus. Folia quadamtenus olusatri similitudinem referunt. flosculi summis caulibus emergunt, paruuli, aceruatímque coeuntes, & in purpuram candescentes. Radix ex obliquo capillamenta iacit, & in multas plexiles fibras conglomeratur: odorem emittens pinguem, irim cum grauitate potius quàm nardum subolens. Nostræ matronæ hanc herbam valerianæ nomine agnoscunt, & in febribus ardentibus, carpo admouent, haud scio quàm fœliciter.

Valeriana quæ maior dicitur, vulgo *uertentret*, ea est quam Dioscorides Phu, siue nardum creticum appellat: adolescit caule sesquipedali, concauo, articulato, ex purpura candicante, folio olusatri, flosculo lacteo, narcissi effigie (sed qui magnitudine narcisso tamen cedat) per medium leuiter purpurascente. radice obliqua, villosa, subpingui, fibris veratri nigri modo capillata, nardi odorem emittentibus, cũ nõnulla grauitate. Colitur hodie apud nos in hortis quàm studiosissime, tum propter plantæ venustatem, tum etiam magis quòd ad multa medicamenta sit vtilis.

Inuenitur etiam in incultis circa itinera & prata interdum, herbula cubiti ferè altitudine, folijs nasturtij, lacteo flore, quem ęstate fūdit, semine in siliquulis tam exiguo, vt temere visum effugiat, sed vna frequētius radice quàm duab9 nititur, odore nasturtij quàmacerrimo, cui rura nullum adhuc indidere nomen, quod equidē potuerim extorquere, nisi quòd obiter herbarius mihi pratēsem appellauit valerianā, quòd folium cum primum exit alatim & laciniatim dissectum spectatur.

ARON, vere nouo in nostratibus syluis passim erumpit: quidam à folij figura pedem vituli appellant vulgo, alij sacerdotis virile, quòd pistillum promat exerti ferè genitalis effigie, officinæ corrupto vocabulo Iarum vocant, Mesues lupha vocabulo barbaro nominat: nōnulli dracunculum, siue serpētariam minorem, ꝙ sola magnitudine à dracunculo discrepet, cætera sit ei similis. Folia enim promit qualia ferè dracunculi, minora tamen, paucioribus sigillata lituris, caulē semissem altū, purpurascētem, pistilli facie, in quo fructus croci colore nitet, radice bulbosa, candida. Sed non est omittendum, ꝙ ante seminis partum sagaci naturæ artificio dignū erumpit inuólucrū, palmari longitudine, qđ mucronata in turbinē vaginula pistillū cōplectitur, & suo fouet sinu, tam est diligens seruandis rerum seminibus natura: sed vbi fructu pręgnans fatiscit in hiatum, solida

pistilli facies dilutiore purpura rutilans emergit: & anfractu penitus patente, crocea semina spectantur, quæ in coronæ modum cōcinnè contexta, imam eius partem ambiunt.

Dracunculus autem, qui serpentaria maior vulgo dicitur, siue colubrina, & dracontea ab effigie, nascitur in opacis sepibus, simplici caule binum cubitûm alto, læui glabróque, baculi crassitudine, versicoloribus anguium maculis variegato, purpureis etiam intercursantibus lituris, ita vt planè serpētis habitum coloremque mentiri videatur. In vertice comoso folia prodeunt, sena septenáve, crassiore pediculo, digitorum ritu propēdentia, candicantibus respersa notis, rumicis figura, specie tamen hederacea, sed paulo longiore. A foliato scapi fastigio vagina quædam foris herbacea prosilit, cubitalis ferè longitudinis, in mucronem sensim turbinata, velut erupturi partus inuolucrum: quæ cum dehiscens sese pandit, purpureum cornu in acumen fastigiatum demonstrat. Ea seminis incremento dissilit in rimam, & tandem elanguescens flaccescit, subarescénsque perit relicto cornu, cuius imam partem racemosus fructus ambit, acinis prima pubertate virentibus, & per adolescentiam cocci rubore rutilantibus, gustu mordaci, odore viroso, quandiu ianthinum illud exerit cornu: radice bulbosa, tenui libro vestita.

Draconteam aliam ostendunt herbarij no-

ſtri incultis limitibus & lapidoſis apud nos fa miliarem, ſubrutila radice, draconis conuoluti modo, iunceo cauliculo, glabreſcente, per ima tantum foliato, ſpicoſo florum vertice, quibus dilutioris purpuræ color ineſt.

Draconem herbam aliam olitores noſtri appellant, toto genere ſuperioribus diſſimilem, quam mirabili quodam modo naſci prædicant ex lini ſemine, raphanis aut ſcyllæ bulbis incluſo, & ſic in terram obruto. Herba eſt puſilla, caule cubitali, nigro & minuto ſemine, folio tenui & oblongo, acri, vtranque originem prodente, linguam & folio & radice amburens, aceti & ſalis guſtu. Quapropter hanc quoque inter acetaria olera gratiſſimam celebrant, quòd nec ſalem, nec acetum exigat, vtriuſque ſaporem referens, vtriuſque parentis dotes (vt puto) retinuit.

PHYLLITIS in opacis & præruptis naſcitur, interdum etiam hortorum parietibus (quapropter nonnihil de ea in hortulo diximus, ſed hic tamen vberius explicanda) ſylueſtris rumex appellatur à quibuſdam (inquit Dioſcorides) Folia enim habet ſatis ad lapathum accedētia, longiora, anterius læuia, poſterius quibuſdam verſibus, ceu liris vtrinque exaſperata cum adoleuerunt: rigent ea quidē & in altum ſurgunt. Cæterum murorum aut ſaxorum qui bus hæret aſperginem ſentiens, foris penſiles, ceu vermiculos oſtendit, interius ſummum læ

uorem repręſentat:nullum florem,caulem aut ſemen profert : diu viret, contra gelicida hyemis contumax.

HEMIONITIS, ea cognoſcitur eſſe, quæ falſo nunc ab officinis & herbarijs ſcolopēdria nominatur,pleriſq; lingua ceruina: naſcitur in petris:Folium fundit dracunculi,inſtar corniculātis lunæ falcatum:radicibus cohęret multis,exilibus, nunq̃ floreſcit, nec caulem aut ſemen parit,éſtq; auſteri ſaporis.Inſunt ei à tergo veluti ſeſſiles neruulorum fibræ,quæ paulũ in verſus vtrinq; digeſtæ prominent.

Hemiomon autem,quòd ea mulæ delecten tur appellata, ſiue aſplenion,à purgando ſplene, ſcolopendrion ſiue ſcolopendra aut ſcolopendrula,à folij ſimilitudine cum ſcolopendra animali: ea eſt herba quam totus officinarum atque adeo herbariorum cætus antiquo vocabulo ceterac appellant:in petris & opacis atq; adeo parietibus ſiliceis naſcens:ſine caule,ſine flore, ſine ſemine : pediculo nigro , folio primum conuoluto,lanuginoſo,mox dextantali, anguſto,corrugato, ſuperne viridi, fuluis neruulis imbricato, variatóq;, vtrinque polypodij modo diſſecto: radice limoſa, cauernoſa ſicut filicis,candida,hirſuta.

Phalangium,quã aliqui phalangiten vocant, in collibus prouenit, ramulos duos emittens vel tres,pluréſve in diuerſa tendentes, flos illi candidus,lilio ſimilis, multis inciſuris præcin-

ctus, semen crassum, nigrum, latum, ad lenticulæ dimidiatæ figurã, multo tamẽ tenuius: radicula est gracili, herbacei coloris cum eruitur.

HYPERICON, vulgo herba perforata, *mille partuis*, quòd folia soli obiecta innumeris foraminibus scatere videantur, alijs androsæmon quòd folia & flores triti sanguinem veluti humanum resudent, Galenus etiam ascyron & ascyroides nuncupari tradit, vulgus herbam Sancti Ioannis appellat: in syluis nostratibus plerunque crescit. Sed & etiam in agrorum semitis interdum surculosa est herba, dodrantalis, subrubens, folio rutæ, flore violæ matronalis forma, quem si digitis libeat terere, manus inuenies sanguine cruentatas. nam & oleum in quo flos fuerit maceratus, sanguineum concipit colorem. siliquam gerit teretem, hordei magnitudine, semine intus nigro, resinam olente: nanque si nares consulas, siliqua semén que tibi resinaceum odorẽ repræsentabũt. Duo in hyperico inueniũtur, quę tibi certitudinis faciãt fidẽ, cruetus comæ florísq; triti liquor, odor siliquę seminísq; resinaceus, quæ vix ĩ alijs quibuscunq; huiusmodi speciebus reperiuntur.

Androsæmon aliud est hyperici genus, dyonysias cognominatum (inquit Galenus) nam inter hyperici speciem cõnumerãdum est: in agris potissimũ crescẽs, sed non perforatũ. Herba est fruticãs prætenuibus festucis, surculos & ramos rubẽtes fundẽs, folijs effigie quidẽ rutę,

ſed duplo triplóve maioribus, neq; perforatis, & cum teruntur, ſucco ſanguineo manātibus, cauis alarum multis, à quibus in cacumine ſtolones prodeunt pinnati, in quibus flores puſilli, lutei, & in calyculis ſemen veluti nigri papaueris, lineis depictū. Comę tritę reſinoſus odor.

Hypericon vernaculum nuſquam non prouentiens, amplitudine à ſuperioribus differt, maioribus ramis ſurculoſioribúſq; & omnino rubentibus, folio tenui, floribus luteis, ſemine reſinoſo, qui cum atteritur digitos cruentat, quā ob cauſam androſæmon etiam dicitur. ſed rariſſime perforatum conſpicias.

Androſaces (quantū ego conijcere poſſum) minimum eſt omnium ſupradictarum ſpecierum, & tamen quandam veluti formam hyperici refert, & in ſyluis ac collibus ſuccreſcit. nō vſqueadeo alte fruticans, vt vno tantum ſurculo aut ad ſummum duobus adſurgat, floribus & folijs minoribus, lęuioribus, ac viridioribus, quæ pertuſa quidem conſpiciūtur, ſed trita ſanguinem non reſudant.

CHAMAEDRYS quaſi humilis quercus à foliorum ſimilitudine, Plinio quercula, alijs triſſago & ſerratula, vulgo *germandree*, in petroſis, & aſperis naſcitur. ſtatura tota digitorum quatuor altitudinem non excedit, folijs paruis, effigie & diuiſura quercus, amaris: flore penè purpureo, exili ſemine, in ſingulis calyculis, atro.

Chamædrys siue calamintha sylueſtris, quã etiam latini triſſaginẽ paluſtrem nominãt, rura chamaram, in montibus ęque ac paluſtrib⁹ naſcitur, folio triſſaginis, rariuſcule per ambitum ſerrato, modice lanuginoſo, alliũ ſubolente, guſtu amaro & aſtringẽte, quadrãgulis caulibus, ſubrubro flore. Certe ea eſt quam nos iure cũ omnibus doctis ſcordium appellare debemus. Falluntur autem plurimũ in hoc herbarij qui hactenus pro ſcordio ſumpſerũt herbam bicubitali proceritate, folijs vrticæ, paruis, fimbriatis, à pediculo latioribus: allium vehementer odorantibus, ſi terantur, floſculo lacteo, exili in pelliculis ſemine, radice oblonga, eiuſdem cum folijs odoris. quapropter vulgus noſtrum alliariã vocat. potius autẽ eſſet ſcordiotis, q̃ verũ quod deſcripſimus ſcordium.

CHAMAEPITHYS in agro deſcribetur poſtea.

MYOSOTIS altera, inter alſines genera connumeranda venit, creſcit enim in lucis & opacis ac locis alſioſis: quapropter priorem alſinem in vineto deſcripſimus, alteram in hũc locũ ſeruantes. vulgare nomen apud nos nullum habet, multos producit caules ab ima radice prodeũtes, quadantenus à terra rubros & concauos: folijs eſt anguſtis, oblongis, non ſine dorſi prominentis exertu, nigricantibus, per interualla deinceps geminatim copulatis, in mucronem deſinentibus: coliculis ex alarũ

ſinu prodeuntibus:flore cæruleo, radice digiti craſſitudine,multis fibris capillata,ſatis ad ſco lopendrium accedente.

Piloſella autem quam vulgus appellat, ſiue etiam dicatur auricula muris,in ſyluis & mõtibus creſcens : non reſpondet ſuperiori deliniationi,eſt enim folijs quadrantalibus, lanuginoſis,albicantibus,in terram ſparſis,flore luteo, radice numeroſa ſed exili, humi quidem in terram proſerpit & nunquam à ſolo ſuſtollitur,ſed cætera non conueniunt. Itaque vulgare tantum nomen huic relinquamus.

DICTAMNVM ſiue dictamnus,item etiã dictamus,vulgo diptamnum:in ſola Creta naſcitur,atque adeo ſolo monte Ida : vnde illud Virgilij,

Dictamnũ genitrix Cretæa carpit ab Ida.

Qui autem illic fuerunt, herbarum ſagaciſſimi indagatores,mihi retulerũt tria in ipſo mõte dictamni genera à ſeinuicem diuerſa ſuccreſcere,quorũ quod in ſummo montis iugo creſcit, tenuioribus eſt ramis ac folijs,pulegio ſimilibus,nullo aut caule aut ſemine,omniũ eſſe optimũ prædicãt:quod vero in valle atq; adeo ima montis parte latioribus aſſurgit folijs, & guſtu mordacioribus, id pſeudodictamnũ nominarunt.In medio autem montis,aliam quãdam dictamni ſpeciẽ aſſeuerarunt naſci,proxime accedentem ad verũ dictamnũ, cuius ego folia ab ijs accepta, hodie diligenter adſeruo:

ſunt autem proxime ad origanum tendentia, lanuginoſa,odorata,guſtũ mediocriter pũgentia.Quod præterea de dictamno proferã,certè mihi non eſt in promptu. Nam ſpeciem eam quam vulgo oſtẽdũt pharmacopolæ,nullo pacto dictamnum eſſe crediderim.Quin nec radicem quam proferunt è Creta allatã,qua peſti inſigniter mederi ſe quidam iactitant,nunq̃ exiſtimarim eſſe dictamni,radices enim habet minimas & omnino inutiles. Quo minus eſt mirum ſi in herbarum cognitione multi quotidie nobis imponant.

CACALIA ſiue leontice in mõtibus creſcit, vulgo agreſte carni dicta: Fruticoſa eſt herba, ſemine minutis margaritis ſimili,inter folia magna pẽdulo,quæ ad oleagina vel querna ſatis accedunt.

EVPHRASIA Græcis dicta, quòd lætitiam pariat,aut voluptates augeat,naſcitur in apricis collib9, autumno præcipue,herbula eſt ad hyſſopum ferè accedens, ſed puſilla admodum,cauliculis purpureis,folio paruo,per ambitum ſerrato, floſculo interdum albicante, interdum ſubcœruleo,macula veluti aurea per medium inſigni. Quidam pampinulæ ſimilem fecerunt, folio tantum minore ac magis ſerrato & lentiuſculo, minus fruticoſam, flore luteolo.

GEVM nõnulli eam eſſe ſuſpicantur, quam vulgus, diaboli morſum appellat, quod ſi ita

eſt,ſeſquipedali faſtigiatur altitudine,folijs bu gloſſo læuioribus, ſolidioribus & leuiter laciniatis, flore purpureo, radicibus nigris & circũroſis,vnde vulgare nomen.naſcit in opacis.

Iuxta rumpotinã arborem vel populos præcipue viduas, naſci Plinius tradit herbam quã Galli(inquit)RODORAM vocant:caule virgæ ficulneæ modo geniculato,folijs vrticæ,in medio exalbidis, quæ procedente ætate tota rubentia conſpiciuntur,flore argenteo.

ASCLEPIAS ab Aſclepiade inuentore dicta, à quibuſdam ciſſion ſiue ciſſophyllon à foliorum ſimilitudine, vnde nonnulli ex noſtris hederalem vulgo vocarunt: inuenitur in noſtris montibus & ſyluis : Fruticoſa eſt herba,ramis oblongis,folio hederaceo ſed amplexicaule, flore grauis odoris,ſemine ſecuridacæ,radice numeroſa,tenui,odorata.

ORIGANVM, etſi quòd in montibus creſcat nomen habet,tamen quia in hortis hodie diligentiſſime colitur, eius genera in hortulo requirito. Illic etiam pulegij montani deſcriptionem videto.

SESELI Maſſilienſe,quidam ſaxifragiam maiorem appellauerunt, quòd medijs è ſaxis erumpat, alij falſo ſiler ſed mõtanum, nam in montibus creſcit atque interdum etiã in pratis, folijs fœniculi, craſſioribus tantum, caule vegetiore,vmbella anethi,in qua ſemen oblon gum, anguloſum,deguſtanti acre:radix ei lon

ga eſt,iucundi odoris.

Seſeli Aethiopicum,folio eſt hederaceo, ſed minore,in longitudinem porrecto periclymeni modo:frutex alioqui magnus, ſarmētis bicubitalibus,in eóque dodrantales rami,capitula vt anethum,ſemen tritici modo denſum,nigrum,amarū, acrius & odoratius quàm Maſſilienſe,perquàm ſuaue eſt.

Seſeli Peloponneſiacum folijs eſt cicutæ,ſed latioribus & craſſioribus, excedens Maſſilieſe caulis amplitudine, quem ferulaceū continet. Summum eius lata vmbella occupat,ſemē cōplexa odoratum,latius, carnoſius.prouenit in locis aſperis, riguis collibus,inſulis.

Tordylion quod & creticū Seſeli cognominant,Paulus gordylion,alij Syreon(inquit Plinius)naſcitur in Cilicia mōteAmano,herbula fruticoſa,ſeminis rotundi, geminatíq;, forma clypeolari, guſtu ſubaſpero,bene olēte radice.

ASTRAGALVS Romanis talus, grandula & ficus terræ,noſtris vulgo cicer montanū vel ruſticum:Herba eſt fruticans, folio & ramis ciceri ſimilis,flore purpureo,paruo,tereti radice,raphani modo grandi,quæ adnatas habet appēdices admodum duras,veluti cornua inter ſeſe implicatas,guſtu aſtringentes: Inuenitur in petroſis,& locis vēto perflatis. Cicerculā eſſe diceres,niſi radix tanta ſubeſſet,Vulgus nonnunquam ſylueſtres cerras vocat,hoc eſt,cicerculas.

DELPHINIVM à foliorum cum delphino incuruo similitudine appellatum, eã esse putãt quidam quæ, à nostris herbarijs vulgo dicitur, filius ante patrẽ: fortassis recti⁹ appellaturi, si partus ante conceptũ dicerent: siliquam enim & semen ante floris exitum ostendit: Buccinariam alij vocant, ob teretis siliquulæ per extremum in expansum florem exeunte similitudinem. Inuenitur in asperis, & locis totius diei solem accipientibus: surculis à radice vna pedalib⁹, folijs paruis, tenuib⁹, intersectis, incuruis, lõgiuscula delphinis effigie, flore violæ matronalis, subpurpureo, semine in valuulis teretibus exiguo, milio nõ dissimili. Hallucinãtur qui delphinium esse senã Mauritanis dictam existimant, reclamante perquam euidenter totius herbæ pictura.

PEVCEDANVM à pinu vel amaritudine sic dictum, in montibus opacis gignitur, caule tenui, macilento, fœniculo dẽsitate simili, iuxta terram comoso, flore luteo, radice nigra, succosa, grauis odoris, crassa. Eius herbæ succo & radice medici vtuntur.

EPHEMERON putat esse Ruellius ex descriptione Dioscoridis, quod hodie vulgo liliũ cõuallis appellatur, *du muguet*, de quo in hortulo diximus: nascitur enim sua sponte in opacis & lucis: vnde nomẽ lilij cõuallẽsis: caule multo, tenuiore, flore cãdido, suauiter olẽte, gustu subamaro, semine molli, radice digiti minimi

crassitudine, singulari, longa, astringente, odorata. Dicta Ephemeron quòd flos eius confestim deciduus non longius quàm vno aut altero die integer appareat, vel quòd eo decerpto, dies vna sit ei vita lõgior, adeo fugaci sorte prædita est hæc planta.

CENTAVRIVM maius, quod vulgo (sed falsò tamẽ) reuponticum dicitur, & cuius radix pro rhapõtico ostenditur: colles amat qui pubentibus virẽt lucis, & nemoroso cingũtur orbe, gaudet apricis, frutetosis tractib⁹ & arboribus cõfertis. Planta est ab radice fruticosa, caulibus ternũ cubitorũ, geniculatis, folio iuglandis, per ambitum creuato, virenti & oblõgo, flore subcæruleo, capitibus papaueraceis, semine cnici, radice vasta, fragili, tenera, rubescẽte, succo rubro madẽte. Quod autem vulgo centauriũ maius ostenditur, & cẽtaurea maior appellatur, lysimachiam esse putat Ruellius.

Centauriũ minus in lacu describetur.

Verbascũ syluestre, itẽ etiã Aethyopis in agro explicabit, queadmodũ & syderitidis species.

BETONICAM latini appellãt, quã Græci cestron, quòd locis alsiosis gaudeat, vulgus *butoesne*: caule assurgit cubitali vel eo altiore, quadrato, folijs quernis, per ambitum serratis, proxime radicẽ maioribus, odoratis, semine in summis caulib⁹, modo satureiæ spicato: floribus purpureis, radice veratri, numerosa, tenui.

Betonica altilis, item alia quæ Britannica

dicta eſt, ad hortulum attinet.

Hactenus ſylueſtres herbas deſcripſimus. campeſtres in agro, pratenſes in prato poſtea explicaturi: Quo eodē loco etiam paluſtres & aquaticas videbitis. item boletorū & fungorū omnia genera: nam vel Horatij teſtimonio,

Pratenſibus optima fungis
Natura eſt, alijs male creditur.

Itaque fiet, vt agro & prato deſcriptis nihil aut parum admodum ſuperſit, quod in re herbaria prǽterea deſyderari queat: modo ne ſint eo ingenio adoleſcentuli, qui noſtram audaciam temere culpent, aut id nobis dent vitio, quòd à quibuſdam dari ſolet: non omnia recte ſe habere, quædam eſſe breuius quàm par ſit, alia fuſius explicata, nonnulla etiam paulo negligentius prætermiſſa. Sed ſint ij quidem difficiles, ingrati, non ingenui: qui ob hoc laborem alienum contemnant, quòd omni ex parte nō ſit abſolutus, quaſi vero id vel ipſi vel quiuis hominum præſtare exactiſſime poſſit. Quapropter, adoleſcentuli huiuſmodi ingenijs nolite operam dare: quin potius eſtote faciles, in bonam & æquam partem omnia accipite, ſi quid omiſſum, id vero animaduertite, & libellis veſtris adſcribite, ſi quod etiam deterius prolatū aut aſſertum, emēdate: vobis enim id maxime licet, per noſtram authoritatē. Interea bono eſtote animo, dum reliqua vobis apparamus.

FINIS.

Finis.

...ex gallicarum

DICTIONVM.